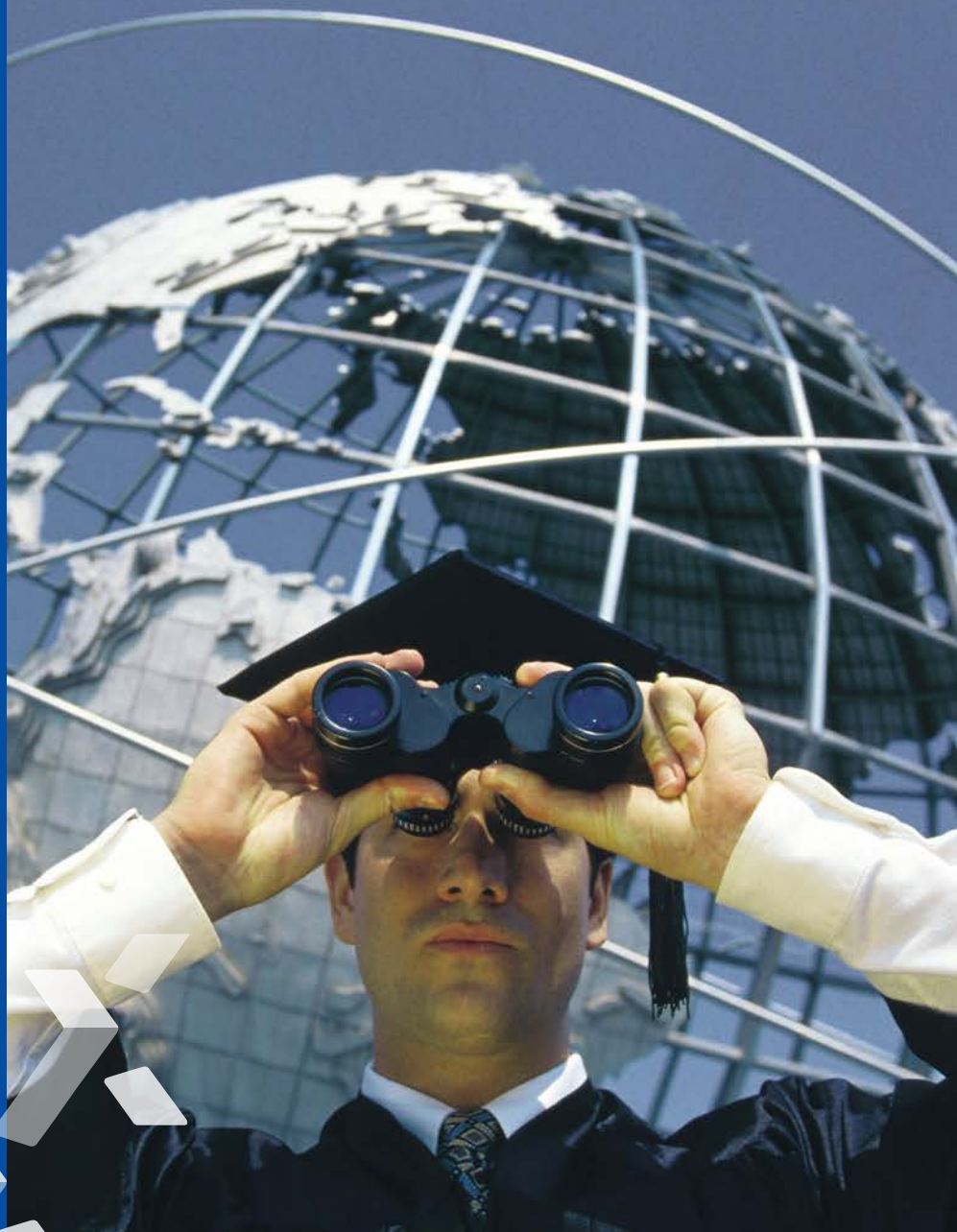
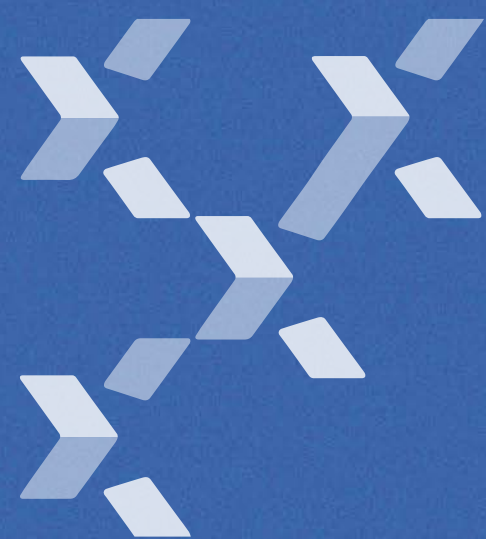

Przewodnik dla użytkowników systemu ECTS 2015

Przewodnik dla użytkowników
systemu ECTS
2015

Spis treści

Wstęp	6
SEKCJA 1 Podstawowe cechy systemu ECTS	10
SEKCJA 2 ECTS i Europejski Obszar Szkolnictwa Wyższego (EOSW)	14
SEKCJA 3 ECTS na potrzeby projektowania, realizacji i monitorowania programów kształcenia i programów studiów	18
3.1. Kontekst programu kształcenia	19
3.2. Profil programu kształcenia	21
3.3. Kierunkowe efekty kształcenia	23
3.4. Opracowanie programu studiów i przypisywanie punktów zaliczeniowych	24
3.5. Uczenie się, nauczanie, ocenianie	26
3.6. Monitorowanie przypisywania punktów zaliczeniowych	28
SEKCJA 4 ECTS dla mobilności, przenoszenia i uznawania osiągnięć	30
4.1. Mobilność w celu odbycia pełnych studiów	30
4.2. Mobilność w celu uzyskania osiągnięć	34
4.2.1. Przed rozpoczęciem mobilności w celu uzyskania osiągnięć	35
4.2.2. Po zakończeniu mobilności w celu uzyskania osiągnięć	36
4.2.3. Zasady i przepisy instytucjonalne	37
4.3. Rozkład ocen	39
4.4. Przeliczanie (konwersja) ocen	41
SEKCJA 5 ECTS i uczenie się przez całe życie	44
5.1. Uczenie się przez całe życie – możliwości w zakresie kształcenia otwartego	44
5.2. Uznawanie efektów dotychczasowego uczenia się i doświadczenia	46
SEKCJA 6 ECTS i zapewnianie jakości	50
SEKCJA 7 ECTS i powiązane z nim dokumenty	54
7.1. Katalog przedmiotów	54
7.2. ECTS i dokumenty stosowane w mobilności w celu uzyskania osiągnięć	57
7.2.1. Porozumienie o programie studiów	58
7.2.2. Porozumienie o programie praktyki	58
7.3. Wykaz osiągnięć (zaliczeń)	60
7.4. Zaświadczenie o odbyciu praktyki	61
Podziękowania	64
Załącznik 1 Glosariusz	66
Załącznik 2 Przykłady: przeliczanie ocen	80
Załącznik 3 Wykaz zalecanej literatury	84

Drogi Czytelniku!

Przewodnik dla użytkowników systemu ECTS jest efektem prac międzynarodowych grup pracujących w ramach Procesu Bolońskiego. Jego oryginalna, anglojęzyczna wersja stanowi załącznik do Komunikatu z Konferencji Ministrów Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego (EOSW), która odbyła się w Erywaniu w 2015 roku.

Przewodnik opisuje rozwiązania funkcjonujące w 47 krajach Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego. Należy jednak zwrócić uwagę, że zgodnie z zasadą autonomii krajowych systemów szkolnictwa wyższego szczegółowe regulacje dotyczące funkcjonowania krajowych systemów akumulacji i przenoszenia osiągnięć (kompatybilnych z systemem ECTS) są tworzone samodzielnie przez poszczególne kraje w oparciu o ich wewnętrzne przepisy prawne.

W polskiej wersji językowej *Przewodnika dla użytkowników systemu ECTS* przyjęto założenie, iż należy zachować spójność z terminologią używaną w obowiązujących w Polsce uregulowaniach prawnych oraz wypracowaną w ramach tworzenia Polskiej Ramy Kwalifikacji i zintegrowanego systemu kwalifikacji. Dlatego też w niektórych miejscach przekład nie oddaje literalnie zapisu wersji oryginalnej, co wynika ze specyfiki systemu szkolnictwa wyższego w Polsce.

Z uwagi na bogaty, powszechnie dostępny w Polsce, zasób literatury odnoszącej się do tworzenia programów kształcenia/studiów i ich opisywania językiem efektów kształcenia w polskiej wersji językowej zrezygnowano z zamieszczenia załączników 4 i 5. Opisane w nich przykłady zostały zaczerpnięte z konkretnych krajów i konkretnych uczelni, co nie zostało odpowiednio oznaczone. Nie mogą one zatem być postrzegane jako ogólnoeuropejskie rozwiązania modelowe.

Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji
Narodowa Agencja Programu Erasmus+

I Wstęp

Europejski system transferu i akumulowania osiągnięć¹ (ECTS) jest narzędziem stosowanym w Europejskim Obszarze Szkolnictwa Wyższego – EOSW (*European Higher Education Area – EHEA*) do zwiększenia przejrzystości programów kształcenia i tym samym poprawy jakości szkolnictwa wyższego.

ECTS powstał w 1989 r. w ramach programu Erasmus jako sposób przenoszenia osiągnięć uzyskiwanych przez studentów w trakcie studiów za granicą do osiągnięć gromadzonych w celu otrzymania dyplomu w uczelni macierzystej. W kolejnych latach system ten zaczęto stosować nie tylko do transferu osiągnięć, lecz także do ich akumulowania w ramach programów studiów prowadzonych przez uczelnię macierzystą. ECTS wspomaga opracowywanie, opisywanie i realizację programów studiów, umożliwia łączenie różnych rodzajów uczenia się z perspektywy uczenia się przez całe życie oraz ułatwia mobilność studentów poprzez uproszczenie procesu uznawania efektów uczenia się i okresów studiów. ECTS może być stosowany w odniesieniu do wszystkich form organizacyjnych kształcenia (kształcenie zorganizowane na uczelni, w miejscu pracy, kształcenie na odległość), różnego statusu studentów (studenci studiów stacjonarnych i niestacjonarnych) oraz różnych warunków kształcenia formalnego i pozaformalnego oraz uczenia się nieformalnego.

Przewodnik dla użytkowników systemu ECTS zawiera wytyczne dotyczące wdrażania ECTS i linki do przydatnych dokumentów. W odpowiedzi na wniosek konferencji ministrów z państw uczestniczących w Procesie Bolońskim w Bukareszcie (Komunikat z Bukaresztu, 2012 r.) *Przewodnik dla użytkowników systemu ECTS* z 2009 r. został zmieniony tak, aby wspierać kształcenie oparte na efektach uczenia się w Europejskim Obszarze Szkolnictwa Wyższego. *Przewodnik* ma także wspomagać realizację celu określonego przez ministrów, jakim jest „wzywanie uczelni do dalszego powiązania osiągnięć z efektami uczenia się i nakładem pracy studentów oraz przyznawania punktów ECTS po zweryfikowaniu osiągnięcia efektów kształcenia”. Zmieniona wersja *Przewodnika* opiera się na solidnej podstawie tj. pracy wykonanej w ostatnich latach przez ekspertów zarówno w ramach Procesu Bolońskiego, jak i w poszczególnych państwach, w celu wsparcia społeczności akademickiej i innych interesariuszy z sektora szkolnictwa wyższego we wdrażaniu zmian promowanych w ramach Procesu Bolońskiego.

W nowej wersji *Przewodnika* uwzględniono ostatnie zmiany wprowadzone w ramach Procesu Bolońskiego, takie jak utworzenie Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego, wzmocnienie uczenia się przez całe życie, zmiana modelu kształcenia w szkolnictwie wyższym z ukierunkowanego na nauczyciela na zorientowany na studenta, szersze wykorzystywanie efektów uczenia się oraz opracowywanie nowych form uczenia się i nauczania.

¹ Termin „osiągnięcie” oznacza: wyodrębniony zestaw efektów uczenia się/kształcenia, stanowiących składnik programu kształcenia lub kwalifikacji, których uzyskanie zostało potwierdzone na podstawie przeprowadzonej walidacji.

Szczególny nacisk położono na opracowywanie i realizację programu oraz wykorzystywanie doświadczenia instytucji szkolnictwa wyższego w stosowaniu ram kwalifikacji i zasad systemu ECTS w praktyce akademickiej.

Przewodnik jest przeznaczony dla studentów i innych osób uczących się, nauczycieli akademickich i pracowników administracji instytucji szkolnictwa wyższego, jak również dla pracodawców, placówek edukacyjnych i innych interesariuszy. Dla większej przejrzystości termin „student” stosuje się w odniesieniu do wszystkich osób uczących się w instytucjach szkolnictwa wyższego (stacjonarnie lub niestacjonarnie, uczestniczących w kursach na odległość, kursach odbywających się na uczelni lub w miejscu pracy, zdobywających kwalifikacje lub realizujących pojedyncze komponenty edukacyjne, takie jak przedmioty czy moduły).

Nowy *Przewodnik* został opracowany przez grupę roboczą złożoną z praktyków wyznaczonych przez kraje uczestniczące w Procesie Bolońskim i zainteresowane stowarzyszenia. *Przewodnik* przedstawiono do konsultacji zainteresowanym stowarzyszeniom, ekspertom z państw należących do Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego oraz Grupie wdrożeniowej ds. Procesu Bolońskiego. Komisja Europejska koordynowała proces jego opracowywania i etap konsultacji. Ostatecznie *Przewodnik* został przyjęty przez ministrów ds. szkolnictwa wyższego w Europejskim Obszarze Szkolnictwa Wyższego podczas konferencji ministerialnej w Erywaniu w 2015 r. Jest to zatem oficjalny przewodnik dla użytkowników ECTS.

1

Podstawowe cechy systemu ECTS

Podstawowe cechy systemu ECTS

ECTS to zorientowany na studenta system przenoszenia i akumulowania osiągnięć, oparty na zasadzie przejrzystości procesów uczenia się, nauczania i oceniania. Jego celem jest ułatwienie planowania, realizacji i oceny programów studiów oraz mobilności studentów poprzez uznawanie osiągnięć w uczeniu się, nadawanych kwalifikacji oraz okresów uczenia się.

Punkty zaliczeniowe ECTS obrazują ilość uczenia się mierzoną nakładem pracy studenta, potrzebną do osiągnięcia założonych efektów kształcenia. 60 punktów zaliczeniowych ECTS odpowiada efektom uczenia się i powiązanemu z nimi nakładowi pracy w pełnym roku akademickim lub w równoważnym okresie, zwykle obejmującym kilka modułów/przedmiotów, do których przypisuje się punkty (na podstawie efektów uczenia się i nakładu pracy). Punkty zaliczeniowe ECTS na ogół wyraża się w liczbach całkowitych.

Efekty uczenia się (kształcenia) określają to, co dana osoba wie, rozumie i potrafi wykonać po zakończeniu procesu uczenia się. Osiągnięte efekty uczenia się należy oceniać za pomocą procedur opartych na konkretnie określonych i przejrzystych kryteriach. Efekty uczenia się przypisuje się poszczególnym komponentom edukacyjnym (modułom, przedmiotom) i programom jako całości. Wykorzystuje się je także w europejskich i krajowych ramach kwalifikacji w celu opisanego poziomu nadawanych kwalifikacji.

Nakład pracy oznacza szacowany czas, jakiego studenci potrzebują przeciętnie do ukończenia wszystkich zajęć edukacyjnych (wykładów, seminariów, projektów, laboratoriów, praktyk²) i do pracy samodzielnej, w celu osiągnięcia zakładanych efektów uczenia się w warunkach kształcenia formalnego na studiach stacjonarnych. Przypisanie 60 punktów zaliczeniowych nakładowi pracy związanemu z pełnym wymiarem godzin w trakcie jednego roku akademickiego jest często przyjmowane jako zasada w regulacjach krajowych. W większości przypadków nakład pracy studenta waha się od 1500 do 1800 godzin w roku akademickim, co oznacza, że jeden punkt ECTS odpowiada 25–30 godzinom pracy. Jest to typowy (przeciętny) nakład pracy, natomiast rzeczywisty czas potrzebny do osiągnięcia efektów uczenia się może być różny w przypadku poszczególnych studentów.

² W niniejszym przewodniku terminy takie jak „praktyka zawodowa”, „okres szkoleniowy”, „staż” i „praktyka” są synonimami.

Przypisywanie punktów zaliczeniowych ECTS to proces polegający na przyporządkowaniu liczby punktów ECTS kwalifikacjom, programom studiów lub pojedynczym komponentom edukacyjnym (modułom, przedmiotom). Punkty zaliczeniowe ECTS są przypisywane pełnym kwalifikacjom lub programom kształcenia zgodnie z przepisami krajowymi lub praktyką krajową oraz w odniesieniu do krajowych lub europejskich ram kwalifikacji. Punkty przypisuje się komponentom edukacyjnym, takim jak przedmioty, prace dyplomowe, nauka w miejscu pracy i praktyki, przy czym za podstawę uznaje się przypisanie 60 punktów ECTS do pełnego roku akademickiego. Liczba przypisanych punktów ECTS jest uzależniona od nakładu pracy niezbędnego do osiągnięcia zakładanych efektów uczenia się dla każdego komponentu edukacyjnego lub odpowiednio całego programu studiów.

Przyznawanie punktów zaliczeniowych ECTS oznacza formalne przyznanie studentom punktów ECTS przypisanych do poszczególnych kwalifikacji (dyplomów) lub komponentów edukacyjnych (modułów, przedmiotów). Organy krajowe powinny wskazać, które instytucje mają prawo do przyznawania punktów zaliczeniowych ECTS. Punkty są przyznawane poszczególnym studentom po zakończeniu przez nich wymaganego procesu uczenia się i sprawdzeniu, czy osiągnęli założone efekty uczenia się, co jest potwierdzane odpowiednią oceną. Jeżeli studenci (lub inne osoby uczące się) osiągnęli efekty uczenia się w ramach innych formalnych, pozaformalnych lub nieformalnych warunków uczenia się lub innych ram czasowych, to punkty zaliczeniowe ECTS mogą im zostać przyznane po przeprowadzeniu walidacji efektów uczenia się.

Akumulacja osiągnięć to proces gromadzenia osiągnięć wraz z przypisanymi im punktami zaliczeniowymi ECTS. Akumulowanie osiągnięć następuje w wyniku pozytywnej weryfikacji osiągnięcia przez studenta efektów kształcenia przypisanych poszczególnym komponentom edukacyjnym, niezależnie od warunków (kształcenie formalne, pozaformalne, nieformalne uczenie się) i czasu uczenia się. Student³ może gromadzić punkty zaliczeniowe ECTS w celu:

- uzyskania kwalifikacji zgodnie z wymaganiami instytucji nadającej daną kwalifikację;
- dokumentowania osiągnięć osobistych na potrzeby uczenia się przez całe życie.

³ Grupa robocza omówiła szczegółowo z interesariuszami kwestię tego, czy należy mówić o „studentach” czy o „osobach uczących się”. W ramach zajętogo stanowiska uznano i z zadowoleniem przyjęto, że kształcenie na poziomie wyższym jest coraz bardziej elastyczne; uznano także fakt, że większość systemów szkolnictwa wyższego koncentruje się na dostarczaniu formalnych programów kształcenia wyraźnie określonej grupie studentów. Ponieważ stosowanie w *Przewodniku* jedynie terminu „osoba ucząca się” uznano za przedwczesne, w odniesieniu do wszystkich osób uczących się w instytucjach szkolnictwa wyższego (studium stacjonarnie lub niestacjonarnie, uczestniczących w kursach na odległość, kursach odbywających się na uczelni lub uczących się w miejscu pracy, zdobywających kwalifikacje lub realizujących pojedyncze komponenty edukacyjne, takie jak przedmioty czy moduły) używa się terminu „student”.

Przenoszenie osiągnięć polega na przyznawaniu studentowi (osobie uczącej się) punktów zaliczeniowych ECTS w celu umożliwienia mu gromadzenia osiągnięć i uzyskania kwalifikacji. Punkty zaliczeniowe ECTS przyznane studentom w jednym programie studiów w danej instytucji można przenosić i gromadzić w celu nadania im innej kwalifikacji w tej samej lub innej instytucji. Przenoszenie osiągnięć ma kluczowe znaczenie dla mobilności studentów. Uczelnie i wydziały mogą zawierać porozumienia zapewniające automatyczne przenoszenie osiągnięć (bez potrzeby sprawdzania osiągnięcia efektów kształcenia).

Dokumentacja ECTS: Używanie punktów zaliczeniowych ECTS i przenoszenie osiągnięć ułatwiają odpowiednie dokumenty, takie jak katalog przedmiotów, porozumienie o programie studiów/praktyki, wykaz osiągnięć (zaliczeń) i zaświadczenie o odbytej praktyce. Dokumenty te poprawiają jakość stosowania systemu ECTS oraz zwiększają przejrzystość innych dokumentów, np. suplementu do dyplomu.

2

ECTS i Europejski Obszar Szkolnictwa Wyższego (EOSW)

ECTS i Europejski Obszar Szkolnictwa Wyższego (EOSW)

W 1999 r. ECTS został wskazany w Deklaracji Bolońskiej jako jeden z głównych celów stawianych przed krajami uczestniczącymi w Procesie Bolońskim. Dzięki reformom wprowadzonym w ramach Procesu Bolońskiego ECTS stał się kluczowym narzędziem Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego (EOSW).

ECTS wprowadzono jako krajowy system akumulowania (gromadzenia) i przenoszenia osiągnięć w większości państw należących do Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego. W innych regionach świata ECTS jest coraz szerzej wykorzystywany przez instytucje lub z powodzeniem stosowany wraz z lokalnymi systemami akumulowania i przenoszenia osiągnięć⁴ funkcjonujących na porównywalnych zasadach, dzięki czemu odgrywa ważną rolę w ogólnoświatowym systemie edukacji.

W Europejskim Obszarze Szkolnictwa Wyższego ECTS zwiększa przejrzystość i czytelność procesu kształcenia i dlatego pełni ważną rolę w stymulowaniu zmian i modernizacji kształcenia. Wdrożenie ECTS wspiera przechodzenie od podejścia ukierunkowanego na nauczyciela do podejścia zorientowanego na osoby uczące się. Kształcenie zorientowane na studenta uznaje się za podstawową zasadę Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego.

Dzięki wykorzystaniu efektów uczenia się i nakładu pracy na etapie opracowywania i realizacji programu studiów ECTS sprawia, że student znajduje się w centrum procesu dydaktycznego. Ponadto stosowanie punktów zaliczeniowych ECTS ułatwia tworzenie i dokumentowanie elastycznych ścieżek kształcenia, zapewniając studentom większą niezależność i odpowiedzialność.

⁴ ECTS przyczynił się do rozwoju systemów gromadzenia i przenoszenia osiągnięć w innych regionach np. w Azji Południowo-Wschodniej, Ameryce Łacińskiej, a ostatnio w Afryce.

Ze względu na podejście oparte na efektach uczenia się stosowanie systemu ECTS służy również innym celom Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego:

- ułatwia uznawanie dotychczasowego uczenia się i efektów uczenia się uzyskanych w wyniku doświadczenia oraz stanowi zachętę do zdobywania wyższego poziomu wykształcenia i szerszego udziału w uczeniu się przez całe życie;
- tworzy silniejsze powiązania między programami kształcenia a wymogami społecznymi oraz wzmacnia interakcje ze wszystkimi interesariuszami, w tym ze światem pracy i całym społeczeństwem;
- ułatwia mobilność wewnętrzną w obrębie danej instytucji edukacyjnej lub danego kraju, pomiędzy różnymi instytucjami, krajami oraz sektorami edukacji i środowiskami edukacyjnymi (np. pomiędzy kształceniem formalnym, pozaformalnym i uczeniem się nieformalnym, w tym w miejscu pracy).

W przepisach krajowych korzystanie z systemu ECTS może stanowić niezbędny wymóg uzyskania akredytacji programów kształcenia szkolnictwa wyższego lub nadawania kwalifikacji.

System kształcenia zorientowany na studenta

Przechodzenie na system kształcenia zorientowany na studenta oznacza dla studentów i innych osób uczących się proces transformacji jakościowej w środowisku edukacyjnym, którego celem jest zwiększenie ich niezależności i możliwości krytycznej oceny poprzez zastosowanie podejścia opartego na efektach uczenia się.

Na koncepcję kształcenia zorientowanego na studenta składają się następujące elementy:

- stosowanie głównie czynnych, a nie biernych form kształcenia i uczenia się;
- nacisk na zrozumienie i uczenie się krytyczne i analityczne;
- większa odpowiedzialność spoczywająca na studentach;
- większa niezależność studentów;
- zwiększenie świadomości przebiegu procesu uczenia się i nauczania zarówno u studenta, jak i u nauczyciela.

3

ECTS na potrzeby
projektowania, realizacji
i monitorowania
programów kształcenia
i programów studiów

ECTS na potrzeby projektowania, realizacji i monitorowania programów studiów

W tym rozdziale omówiono kwestie związane z projektowaniem programów kształcenia przez instytucje szkolnictwa wyższego i inne upoważnione podmioty. Stosowanie systemu ECTS wspomaga opracowywanie programów kształcenia/studiów, ponieważ ECTS jest narzędziem zwiększającym przejrzystość i umożliwiającym elastyczne podejście do tego zadania.

Z perspektywy instytucjonalnej projektowanie programu studiów oznacza przedstawienie jego komponentów w kategoriach osiągnięć, to jest wskazanie efektów kształcenia powiązanych z nakładem pracy niezbędnym do ich opanowania, określenie zajęć dydaktycznych oraz wskazanie metod nauczania i oceniania. Struktura systemu ECTS wdrożona w uczelni winna odpowiadać na potrzeby oferowanych programów studiów i wspierać podejście interdyscyplinarne i multidyscyplinarne w dydaktyce. Skuteczne stosowanie systemu ECTS w szkole wyższej wymaga zarówno oparcia w regulacjach instytucjonalnych, jak i dogłębnego zrozumienia zasad i mechanizmów jego stosowania przez wszystkich nauczycieli akademickich. W niektórych uczelniach prowadzone są regularne szkolenia mające na celu zaznajomienie kadry z systemem ECTS. Decyzje dotyczące konstruowania programów studiów należy podejmować zespołowo – takie podejście zwiększa ich spójność.

UWAGA

Osoba ucząca się może gromadzić osiągnięcia wymagane do uzyskania kwalifikacji w ramach różnych form uczenia się. Uczący się może dochodzić do uzyskania wymaganej wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych różnymi ścieżkami – formalną, pozaformalną i nieformalną. Może to być wynikiem jego świadomej decyzji bądź efektem różnych aktywności podejmowanych w różnym czasie. Uczący się może uczestniczyć w różnych działaniach edukacyjnych nawet bez zamiaru uzyskania kwalifikacji formalnej. Tak jak to opisano w Rozdziale 5. dotyczącym uczenia się przez całe życie, ECTS wspiera proces uzyskiwania formalnej kwalifikacji.

W procesie projektowania programów kształcenia za pomocne uznano uwzględnienie wymienionych niżej elementów.

3.1. Kontekst programu kształcenia

Opracowując nowy program kształcenia, należy przede wszystkim zdecydować, dla studiów którego stopnia jest on przewidziany (studia pierwszego, drugiego lub trzeciego stopnia). Decyzję tę podejmuje się na podstawie odpowiednich przepisów krajowych, w odniesieniu do istniejących ram kwalifikacji (odpowiednio europejskich, krajowych, sektorowych, instytucjonalnych). Okaze się oczywiście, że nie wszystkie efekty kształcenia są na tym samym poziomie ram kwalifikacji – stąd należyte wdrożenie systemu ECTS wymagać będzie odniesienia się do charakterystyki poziomu kwalifikacji (deskryptorów).

Europejska rama kwalifikacji

Istnieją dwojakiego rodzaju europejskie ramy kwalifikacji: Rama Kwalifikacji dla Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego oraz Europejska Rama Kwalifikacji dla uczenia się przez całe życie. W obu dokumentach do opisanie kwalifikacji stosowane są efekty kształcenia (np. tytuł zawodowy licencjata, magistra i stopień naukowy doktora). Oba dokumenty są ze sobą spójne, jeśli chodzi o kwalifikacje nadawane w szkolnictwie wyższym (poziom 1, 2, i 3 Ramy Kwalifikacji dla Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego odpowiada poziomowi 6,7 i 8 Europejskiej Ramy Kwalifikacji dla uczenia się przez całe życie) i obejmują kwalifikacje na poziomie 6, 7 i 8 ISCED.

W **Ramie Kwalifikacji dla Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego** wyodrębniono trzy główne poziomy oraz studia krótkiego cyklu w ramach pierwszego poziomu i opisano je za pomocą tzw. deskryptorów dublińskich odnoszących się do stosowania i rozumienia wiedzy, formułowania opinii i osądów, umiejętności komunikacyjnych i umiejętności uczenia się. Kwalifikacje krótkiego cyklu oraz pierwszego i drugiego stopnia opisane są także w kategoriach wymaganych punktów zaliczeniowych:

- kwalifikacjom krótkiego cyklu odpowiada na ogół około 120 punktów;
- kwalifikacjom pierwszego stopnia odpowiada na ogół 180 lub 240 punktów;
- kwalifikacjom drugiego stopnia odpowiada na ogół 90 lub 120 punktów, przy czym niezbędne jest uzyskanie minimum 60 punktów przypisanych efektem kształcenia odpowiadającym drugiemu stopniowi studiów;
- stosowanie ECTS na studiach trzeciego stopnia jest zróżnicowane.

Europejska Rama Kwalifikacji dla uczenia się przez całe życie (ERK) opisuje poziomy kwalifikacji (nie wskazując żadnych zakresów punktowych). ERK jest wspólnym instrumentem odniesienia, służącym do porównania krajowych systemów kwalifikacji, ram kwalifikacji i ich poziomów. ERK składa się z ośmiu poziomów.

- Jako instrument służący do promowania uczenia się przez całe życie ERK obejmuje kształcenie ogólne, kształcenie dorosłych, kształcenie i szkolenia zawodowe oraz szkolnictwo wyższe.
- Osiem poziomów obejmuje cały zakres kwalifikacji, począwszy od tych uzyskanych po zakończeniu obowiązkowej edukacji po kwalifikacje przyznawane na najwyższym poziomie kształcenia akademickiego oraz kształcenia i szkolenia zawodowego.
- Każdy poziom kwalifikacji co do zasady powinien być osiągalny w ramach różnych ścieżek edukacyjnych i zawodowych.
- Efekty kształcenia dzielą się na trzy kategorie – wiedzę, umiejętności i kompetencje społeczne. Wskazuje to na fakt, iż kwalifikacje obejmują – w różnych konfiguracjach – szeroki zakres efektów kształcenia, łącznie z wiedzą teoretyczną, umiejętnościami praktycznymi i technicznymi oraz kompetencjami społecznymi, gdzie istotne znacznie ma umiejętność pracy w zespole.

Poszczególne poziomy Ram Kwalifikacji dla Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego są odniesione do poziomów Europejskiej Ramy Kwalifikacji w następujący sposób:

- kwalifikacje krótkiego cyklu – poziom 5;
- kwalifikacje uzyskane na studiach pierwszego stopnia – poziom 6;
- kwalifikacje uzyskane na studiach drugiego stopnia – poziom 7;
- kwalifikacje uzyskane na studiach trzeciego stopnia – poziom 8.

Krajowe systemy kształcenia mogą obejmować inne poziomy kształcenia niż te uwzględnione w ramach europejskich, o ile zostały poddane procesowi samopotwierdzenia zgodnie z Ramami Kwalifikacji dla Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego lub odniesione do Europejskiej Ramy Kwalifikacji. Na przykład podczas gdy ERK obejmuje 8 poziomów, to liczba poziomów w krajowych ramach kwalifikacji waha się od 7 do 12. Fakt, iż kwalifikacja krótkiego cyklu jest uwzględniona w Ramie Kwalifikacji dla Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego nie zobowiązuje danego państwa do włączenia takiej kwalifikacji do krajowej ramy kwalifikacji dla szkolnictwa wyższego, wskazuje jedynie, iż w wielu krajowych ramach dla szkolnictwa wyższego taka kwalifikacja krótkiego cyklu została uwzględniona.

Rama Kwalifikacji dla Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego i Europejska Rama Kwalifikacji to ramy ogólne, do których należy odnieść ramy krajowe, instytucjonalne oraz szczegółowe charakterystyki poziomów (deskryptory).

Ramy krajowe są zwykle bardziej szczegółowe niż ramy europejskie i odzwierciedlają różnorodność kwalifikacji na poziomie wyższym oferowanych przez dane państwo.

Instytucje szkolnictwa wyższego, które wdrażają ECTS jako system akumulowania i przenoszenia osiągnięć, potrzebują ram instytucjonalnych, wiążących ten system z ramami krajowymi i międzynarodowymi. Regulacje instytucjonalne wskazują, jak należy stosować ECTS, określając minimalną liczbę punktów dla komponentów edukacyjnych w celu ułatwienia realizacji programów inter/multidyscyplinarnych (tworzonych przez połączenie komponentów edukacyjnych należących do różnych dyscyplin). Ramy europejskie i krajowe wskazują poziom nadawanych kwalifikacji. Uznając, iż nie wszystkie osiągnięcia uzyskane w trakcie zdobywania kwalifikacji są na tym samym poziomie (np. efekty kształcenia osiągnięte na trzecim roku studiów pierwszego stopnia są bardziej złożone/zaawansowane niż te osiągnięte na pierwszym roku studiów), instytucje szkolnictwa wyższego mogą określić pośrednie poziomy osiągnięć za pomocą odpowiednich deskryptorów, które (wraz z zasadami promocji na wyższy etap studiów) pomogą studentom w osiągnięciu kolejnych etapów kształcenia.

Przed szczegółowym opracowaniem program kształcenia należy osadzić w kontekście misji instytucjonalnej i wydziałowej, wymagań zawodowych oraz uczelnianych regulacji dotyczących przypisywania punktów i potwierdzania osiągnięć.

Zaleca się także przeprowadzenie analizy potrzeb i konsultacji z interesariuszami (pracodawcami, absolwentami, ogółem społeczeństwa), aby stwierdzić, jakie jest zapotrzebowanie na dany program kształcenia.

3.2. Profil programu kształcenia

Profil⁵ ukazuje charakterystyczne cechy programu (Lockhoff i in. 2010). Określa kierunek studiów (który może być także wyrażony odpowiednim kodem ISCED-F), poziom programu, główny cel, główne efekty kształcenia oczekiwane po zakończeniu kształcenia, warunki kształcenia oraz główne formy nauczania, uczenia się oraz oceniania. Dzięki należycie określonej profilowi programu kształcenia studenci oraz interesariusze dowiedzą się, jakie kompetencje ogólne oraz kierunkowe będą rozwijane oraz jakie absolwenci będą mieli szanse na zatrudnienie. Profil programu należy zatem określić jasno i przejrzysto, w porozumieniu z interesariuszami (takimi jak środowisko akademickie, partnerzy społeczni, pracodawcy, absolwenci oraz przedstawiciele studentów). Profil powinien być częścią opisu programu kształcenia przedstawionego w katalogu przedmiotów.

⁵ Tu profil rozumiany jest inaczej niż w ustawie Prawo o szkolnictwie wyższym i rozporządzeniach MNiSzW.

Efekty kształcenia (uczenia się) a kompetencje

W krajach należących do Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego terminy „efekty kształcenia (uczenia się)” i „kompetencje” mają nieco różne znaczenie i inne ramy odniesienia.

Na potrzeby niniejszego *Przewodnika* przyjęto poniższe definicje.

Kompetencje oznaczają „udowodnioną zdolność stosowania wiedzy, umiejętności i zdolności osobistych, społecznych lub metodologicznych, wykorzystywaną w pracy lub nauce oraz w karierze zawodowej i osobistej; w Europejskich Ramach Kwalifikacji kompetencje są określane w kategoriach odpowiedzialności i autonomii” (Zalecenie 2008/C 111/01). Kompetencje mogą być ogólne lub kierunkowe. Rozwijanie kompetencji jest celem procesu kształcenia i programów kształcenia.

Efekty kształcenia (uczenia się) wyrażają poziom kompetencji uzyskanych przez studenta i zweryfikowanych w procesie oceniania. Są to „stwierdzenia określające to, co osoba ucząca się wie, rozumie i potrafi wykonać po zakończeniu procesu uczenia się” (ibid.). Efekty kształcenia są formułowane przez nauczycieli akademickich, z udziałem studentów i innych interesariuszy. W celu ułatwienia procesu oceniania te stwierdzenia muszą być weryfikowalne.

3.3. Kierunkowe efekty kształcenia

Kierunkowe efekty kształcenia odnoszą się do profilu programu kształcenia i opisują to, co student wie, rozumie i potrafi wykonać po zrealizowaniu programu kształcenia.

Formułowanie kierunkowych efektów kształcenia

Efekty kształcenia należy formułować z największą starannością. Poniższy niewyczerpujący wykaz zawiera przydatne wytyczne.

- Efekty kształcenia powinny odpowiednio odzwierciedlać kontekst, poziom, zakres i treść programu kształcenia.
- Stwierdzenia opisujące efekty kształcenia muszą być zwięzłe i niezbyt szczegółowe.
- Efekty kształcenia muszą być wzajemnie spójne.
- Efekty kształcenia powinny być zrozumiałe, możliwe do zweryfikowania pod względem tego, co faktycznie osiągnął student po zakończeniu kształcenia.
- Efekty kształcenia muszą być osiągalne w ramach określonego nakładu pracy.
- Efekty kształcenia muszą być powiązane z odpowiednimi działaniami dydaktycznymi, metodami i kryteriami oceniania.
- Nie istnieją żadne zasady dotyczące idealnej liczby efektów kształcenia przypisanych do programu kształcenia. Doświadczenie pokazuje jednak, że właściwa ich liczba to 10–12.
- Powszechnie przyjęty sposób formułowania efektów kształcenia opiera się na trzech podstawowych elementach:
 1. Użycie czasownika w formie czynnej w celu wyrażenia tego, co student powinien wiedzieć i być w stanie zrobić (np. absolwent umie „opisać”, „wdrożyć”, „wyciągnąć wnioski”, „ocenić”, „zaplanować”).
 2. Określenie, do czego odnoszą się efekty kształcenia (np. przedmiot lub umiejętność np. potrafi wyjaśnić „funkcję elementów hardware’u” lub potrafi „naszpicować projekt salonu”).
 3. Określenie sposobu wykazywania osiągniętych efektów kształcenia (np. „przedstawienie przeglądu materiałów najczęściej stosowanych w elektrotechnologii”, „opracowanie projektu badawczego z zastosowaniem aktualnych metod badawczych” itd.).

Kierunkowe efekty kształcenia należy uwzględnić w katalogu przedmiotów i suplemencie do dyplomu.

3.4. Opracowywanie programu studiów i przypisywanie punktów zaliczeniowych

Program kształcenia i odpowiadające mu kierunkowe efekty kształcenia są odzwierciedlone w programie studiów zawierającym odpowiednie komponenty edukacyjne, którymi są moduły (przedmioty, praktyki zawodowe, staże kliniczne, projekty badawcze, prace laboratoryjne i inne formy dydaktyczne). Mogą to być także działania społeczne i na rzecz środowiska (np. tutoring i mentoring), pod warunkiem, że przyczyniają się do osiągnięcia efektów kształcenia związanych z programem kształcenia oraz że za ich osiągnięcie przyznawane są punkty zaliczeniowe.

Dla każdego komponentu edukacyjnego należy określić efekty kształcenia oraz metody i kryteria oceniania.

Często sporządza się macierz kierunkowych efektów kształcenia w powiązaniu z komponentami edukacyjnymi tworzonego programu studiów, aby wykazać, w jaki sposób efekty te są osiąmane.

Efekty kształcenia przypisane do komponentów edukacyjnych

Zasady formułowania efektów kształcenia przypisanych do komponentów edukacyjnych (składowych części programu) są takie same jak w przypadku kierunkowych efektów kształcenia.

Nie istnieją żadne bezwzględne zasady dotyczące idealnej liczby efektów kształcenia w odniesieniu do komponentów edukacyjnych. Ich liczba będzie zależała od poziomu i charakteru danego komponentu oraz szacowanego nakładu pracy. Przykłady dobrej praktyki wskazują jednak na to, że ich liczba nie powinna zbyt duża – najlepiej definiować 6–8 efektów kształcenia dla określonego komponentu edukacyjnego.

W załączniku znajduje się zalecana literatura wraz z wytycznymi odnoszącymi się do efektów kształcenia.

Po określeniu składowych części programu studiów należy opisać ich sekwencję oraz przypisać punkty zaliczeniowe do każdego komponentu, uwzględniając zakładane efekty kształcenia i nakład pracy na ich uzyskanie oraz stosując zasadę, że 60 punktów odpowiada pełnemu rokowi akademickiemu.

Gdy składowe programu (komponenty edukacyjne) są o regularnej wielkości (np. 5, 10, 15 ECTS) często określane są mianem „modułów”⁶. Jeśli program studiów składa się z modułów (program zmodularyzowany), to w uzasadnionych przypadkach jest możliwe stosowanie połówek punktów (np. w przypadku 4 modułów przypadających na semestr. Należy jednak unikać innych ułamków dziesiętnych. Dobrze jest, jeśli instytucja wskaże, jaką minimalną liczbę punktów można przypisać do komponentu edukacyjnego (składowej programu), gdyż ułatwia to współpracę między jednostkami organizacyjnymi danej uczelni przy projektowaniu programów studiów.

Tworzenie „okien mobilności” w programie studiów ułatwia mobilność studentów. Okno mobilności może być zapisane w strukturze programu studiów (w kategoriach czasu realizacji i treści kształcenia) lub też może przyjąć postać elastyczności w sposobie realizacji programu studiów przez indywidualnego studenta. W ramach okna mobilności studenci nie powinni wybierać zajęć (treści), które są oferowane przez instytucję macierzystą (wysyłającą). Okno mobilności winno ułatwiać studentowi korzystanie z oferty dydaktycznej i doświadczeń edukacyjnych niedostępnych w jego własnej uczelni.

Wymagania dotyczące progresji, przechodzenia z jednego do kolejnego etapu na drodze do kwalifikacji, muszą być jednoznacznie i wyraźnie sprecyzowane, jeśli studenci mają z powodzeniem realizować program studiów i uzyskać zaplanowaną kwalifikację. Wymagania dotyczące progresji mogą dotyczyć między innymi wymagań wstępnych, rekomendacji i wymagań współwystępujących. Zasady progresji mogą być wyrażone w kategoriach liczby punktów lub ich zakresu wymaganych na różnych etapach programu studiów (np. minimalna liczba punktów wymagana do przejścia z jednego semestru/roku studiów na drugi). Zasady mogą być także formułowane w kategoriach szczegółowych wymagań odnoszących się do komponentów (składowych programu kształcenia) lub ich poziomu, jakie mogą/muszą być realizowane na danym etapie (np. przedmioty obowiązkowe, przedmioty fakultatywne oraz warunki wstępne).

Osobom rozpoczynającym studia, które uczyły się dotychczas poza systemem formalnym, należy udzielić odpowiednich porad i wskazówek tak, aby pomóc im spełnić wymagania niezbędne do uzyskania kwalifikacji. W określonych przypadkach takie porady winny dotyczyć uznawania efektów dotychczasowego uczenia się (potwierdzanie efektów uczenia się). Elastyczna struktura programu studiów, w tym dostęp do nowych technologii w dydaktyce, pozwala studentom na dokonywanie wyborów.

⁶ Tu moduł ma inne znaczenie niż w Ustawie POSW.

3.5. Uczenie się, nauczanie, ocenianie

Institucje szkolnictwa wyższego winny zdefiniować swoje cele dydaktyczne (w zakresie uczenia się, nauczania i oceniania) dla oferowanych programów kształcenia. Powinny także wskazać sposób ich realizacji i ewaluacji.

Ogólne zasady dotyczące uczenia się, nauczania i oceniania

Niektóre ogólne zasady dotyczące uczenia się, nauczania i oceniania należy uwzględnić podczas realizacji każdego programu kształcenia bez względu na jego tryb i formę.

Otwarty dialog i uczestnictwo

Podejście ukierunkowane na studenta wymaga prowadzenia otwartego dialogu i dbania o uzyskiwanie informacji zwrotnych ze strony studentów, nauczycieli oraz kadry administracyjnej. Taki dialog i informacje zwrotne umożliwią wyartykułowanie i przedyskutowanie potrzeb i aspiracji wszystkich stron procesu. Wszyscy interesariusze powinni angażować się w konstruktywną dyskusję na temat kształtu i realizacji programu kształcenia/studiów. Przedstawiciele studentów powinni uczestniczyć w takich dyskusjach z pełnym prawem głosu.

Przejrzystość i wiarygodność

Katalog przedmiotów powinien zawierać wiarygodne, aktualne i odpowiedniej jakości informacje na temat programów studiów oraz ich części składowych. Powinien on zawierać dokładny opis programu kształcenia, w tym wszystkie szczegółowe informacje na temat struktury programu studiów, części składowych, efektów kształcenia, nakładu pracy, metod dydaktycznych, metod oceniania i zasad progresji z etapu na etap.

Spójność

Nauczyciele akademicki odpowiedzialni za realizację programu studiów i jego komponentów powinni zadbać o spójność między efektami kształcenia określonymi dla programu kształcenia, działaniami dydaktycznymi oraz procedurami dotyczącymi oceny osiągnięcia efektów kształcenia. Taka zgodność konstrukcyjna (Biggs 2003) efektów kształcenia, działań dydaktycznych oraz metod i kryteriów weryfikacji stanowi podstawowy wymóg dla prawidłowej budowy i realizacji programów kształcenia.

Elastyczność

Elastyczna struktura programu jest niezbędna, aby umożliwić studentom dokonywanie wyboru i zaspokajanie różnych potrzeb. Studenci powinni mieć możliwość konstruowania własnych, indywidualnych ścieżek studiowania oraz korzystania z zajęć fakultatywnych. Aby uwzględnić różne style uczenia się studentów, niezbędna jest elastyczna organizacja dydaktyki (uczenia się, nauczania i oceniania), w tym elastyczność w układaniu planu zajęć i większe możliwości samodzielnej nauki. Takie podejście pozwala na rozszerzenie wyboru materiałów i aktywności dydaktycznych i otwiera nowe możliwości dla studentów o różnych profilach i potrzebach (np. dla osób sprawujących opiekę nad innymi lub dla osób niepełnosprawnych). Pełniejsze wykorzystanie technologii cyfrowych w szkolnictwie wyższym ma także istotny wpływ na stosowane podejście dydaktyczne. Przypisywanie punktów zaliczeniowych do efektów kształcenia związanych z przedmiotami oferowanymi z wykorzystaniem technologii cyfrowych przebiega zgodnie z tymi samymi zasadami, co w przypadku efektów kształcenia dla przedmiotów oferowanych w sposób tradycyjny.

Odpowiednie metody weryfikacji (oceny)

Punkty ECTS odzwierciedlające osiągnięcia przyznaje się, gdy w wyniku procesu weryfikacji (oceny) stwierdzono, że student osiągnął zakładane efekty kształcenia na odpowiednim poziomie. Jeżeli nie osiągnął on zakładanych efektów kształcenia, to nie potwierdza się jego osiągnięć, i co za tym idzie nie przyznaje się punktów ECTS. Liczba punktów przyznanych studentowi, który osiągnął zakładane efekty kształcenia, jest taka sama, jak liczba punktów przypisana do danego komponentu edukacyjnego.

Metody weryfikacji efektów kształcenia obejmują m.in. pisemne, ustne i praktyczne testy/egzaminy, projekty czy portfolio. Metody te są wykorzystywane do oceny postępów poczynionych przez studenta i potwierdzania osiągnięcia efektów kształcenia określonych dla danego komponentu edukacyjnego. Kryteria oceny stanowią opis tego, co student powinien umieć zrobić, aby wykazać, że osiągnął zakładane efekty kształcenia.

Zapewnienie odpowiednich metod weryfikacji wymaga spójności metod i kryteriów oceny z charakterem efektów kształcenia zdefiniowanych dla przedmiotu, jak również wdrożenia działań dydaktycznych stosownych dla zakładanych efektów kształcenia.

Kształcenie doktorantów

Kształcenie doktorantów podlega obecnie zmianom – pojawia się coraz więcej ścieżek prowadzących do uzyskania doktoratu i wyznawana jest zasada, iż kształcenie na najwyższym poziomie sprzyja rozwijaniu kompetencji ogólnych (generycznych, transferowalnych) oraz kompetencji przedmiotowych charakterystycznych dla studiów trzeciego stopnia. W niektórych krajach oraz instytucjach system ECTS jest także wykorzystywany na studiach trzeciego stopnia. Punkty ECTS są przypisywane do całego programu albo do niektórych/wszystkich jego komponentów (np. do wyodrębnionych przedmiotów).

W przypadku korzystania z systemu ECTS na studiach trzeciego stopnia należy stosować się do wytycznych zawartych w niniejszym *Przewodniku*, uwzględniając specyfikę studiów doktoranckich. Odpowiednie informacje powinny się znaleźć w katalogu przedmiotów.

Dzięki zdefiniowaniu efektów kształcenia dla poszczególnych etapów studiów trzeciego stopnia doktoranci, którzy przerwą studia, będą mogli uzyskać jakieś potwierdzenie poświadczające ich dotychczasowe osiągnięcia. Takie poświadczenie może się przydać także w celu wykazania przyszłym pracodawcom posiadania szczególnych kompetencji ogólnych i przedmiotowych.

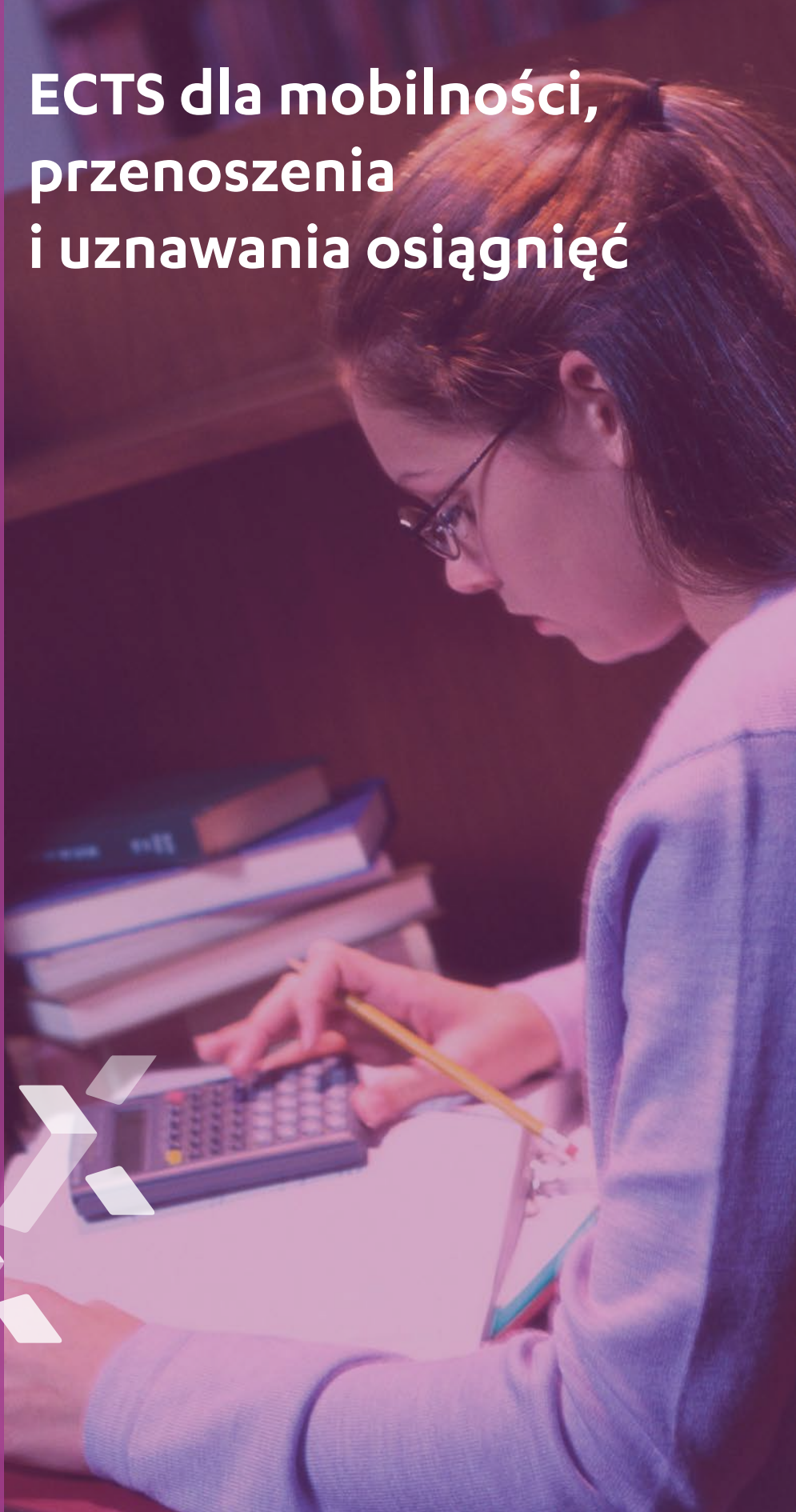
3.6. Monitorowanie przypisywania punktów zaliczeniowych

Należy monitorować program studiów w celu ustalenia, czy przypisane punkty, zakładane efekty kształcenia, szacowany nakład pracy są realistyczne, osiągalne i odpowiednie. Monitorowanie można prowadzić w różny sposób: z wykorzystaniem kwestionariuszy, grup fokusowych lub wywiadów lub poprzez analizę uzyskanych wyników. Niezależnie od zastosowanej metody, informacje zwrotne od studentów, nauczycieli oraz, w określonych przypadkach, od innych interesariuszy, winny stanowić zasadniczy element służący do weryfikacji i rewizji przypisania punktów. Należy także wykorzystać dane dotyczące terminowości ukończenia studiów i uzyskanych przez studentów wyników studiów oraz ocen z poszczególnych przedmiotów.

Ważne jest, aby studenci i nauczyciele zostali poinformowani o celu monitorowania i sposobie jego przeprowadzenia, aby zapewnić wysoki udział respondentów w badaniach oraz precyzję odpowiedzi. Jeżeli zebrane informacje ujawnią rozbieżności między zakładanym nakładem pracy a rzeczywistym czasem poświęconym przez większość studentów na osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia, to konieczne będzie zrewidowanie nakładu pracy, liczby punktów ECTS, efektów kształcenia lub działań i metod dydaktycznych. Może się to także wiązać z ponownym opracowaniem programu studiów i jego komponentów edukacyjnych. Zmian należy dokonać jak najszybciej bez stwarzania trudności osobom, które aktualnie realizują program studiów. O wynikach monitorowania należy powiadomić osoby, które brały w nim udział, aby zapewnić ich wsparcie dla ciągłego, opartego na kulturze współpracy udzielania informacji zwrotnych w danej instytucji.

4

ECTS dla mobilności, przenoszenia i uznawania osiągnięć

ECTS dla mobilności, przenoszenia i uznawania osiągnięć

Niniejszy rozdział dotyczy przenoszenia i uznawania osiągnięć, które wiążą się z mobilnością w celu odbycia pełnych studiów oraz z mobilnością w celu uzyskania osiągnięć⁷.

Aby mobilność edukacyjna była skuteczna, niezbędne jest uznawanie i przenoszenie osiągnięć. Uznawanie osiągnięć to proces, w ramach którego jedna instytucja poświadcza, że efekty kształcenia osiągnięte i ocenione w innej instytucji spełniają wymogi oferowanego przez nią programu kształcenia.

Z uwagi na różnorodność programów i instytucji szkolnictwa wyższego mało prawdopodobne jest, że osiągnięcia i zakładane efekty kształcenia określone dla jednego komponentu edukacyjnego będą takie same w dwóch różnych programach studiów. Widać to jeszcze wyraźniej w przypadku uznawania uczenia się odbywającego się w różnych kontekstach/sektorach (np. kształcenie i szkolenia zawodowe). Zaleca się zatem stosowanie otwartego i elastycznego podejścia do uznawania osiągnięć zdobytych w innym kontekście, w tym osiągnięć zdobytych podczas mobilności edukacyjnej. Należy opierać się na zgodności efektów kształcenia, a nie na równoważności treści dydaktycznych. W praktyce uznanie/uznawanie oznacza, że liczba punktów zaliczeniowych uzyskanych za zdobycie porównywalnych efektów kształcenia w innej instytucji winna zastąpić liczbę punktów przypisanych porównywalnym efektom kształcenia w instytucji wydającej dyplom.

Instytucje powinny zadbać o to, aby ich polityka uznawania osiągnięć była znana, a informacje na jej temat – łatwo dostępne.

4.1. Mobilność w celu odbycia pełnych studiów

Programy kształcenia mogą się różnić pod względem liczby przypisanych punktów ECTS (zob. ramka części 3.1.). Na potrzeby uznawania kwalifikacji uprawniających do podjęcia dalszych studiów nie uwzględnia się różnicy w liczbie punktów ECTS zgromadzonych na poczet dyplomu/kwalifikacji. Głównym czynnikiem branym pod uwagę w procesie uznawania dla celów akademickich są efekty kształcenia określone dla danego programu kształcenia. Oznacza to, że np. porównywalny tytuł zawodowy odpowiadający licencjatowi należy uznać w celu ewentualnego dopuszczenia kandydata do studiów magisterskich, niezależnie od tego, czy za dane studia pierwszego stopnia przyznaje się 180 czy 240 punktów ECTS.

⁷ Mobilność w celu uzyskania osiągnięć nazywana była dotychczas także mobilnością krótkoterminową.

Konwencja lizbońska

Konwencja lizbońska, która weszła w życie w 1999 r., zapewnia ramy prawne dla transgranicznego uznawania kwalifikacji akademickich.

Stanowi ona, że:

„36. Kwalifikacje uzyskane na zbliżonym poziomie mogą różnić się pod względem treści, profilu, nakładu pracy, jakości i efektów uczenia się. Oceniając kwalifikacje uzyskane za granicą, różnice te należy rozpatrywać w sposób elastyczny i tylko istotne różnice ze względu na cel uznawania (np. uznanie akademickie lub uznanie dla celów zawodowych) powinny powodować częściowe uznanie lub brak uznania kwalifikacji uzyskanych za granicą.

37. Kwalifikacje uzyskane za granicą należy uznać, jeśli nie zostaną wykazane istotne różnice między kwalifikacjami, o których uznanie podejmowane są starania oraz odpowiadającymi im kwalifikacjami w Stronie, w której podejmowane są starania o uznanie”.

Przewodnik po uznawalności w Europejskim Obszarze Szkolnictwa Wyższego (EAR Manual, 2012) zawiera następujące wyjaśnienia dotyczące interpretacji znaczących różnic:

„Poprzez skupienie się na pięciu kluczowych elementach, które razem składają się na kwalifikację (poziom, nakład pracy, jakość, profil i efekty uczenia się) oraz uwzględnienie znaczących różnic kompetentne władze w sprawach uznawalności zmieniły swoje podejście polegające na oczekiwaniu od kwalifikacji uzyskanych za granicą, aby były prawie takie same jak kwalifikacje oferowane w ich własnych państwach, na podejście koncentrujące się na „uznawaniu” przez zaakceptowanie nieznaczących różnic.

Znaczące różnice między kwalifikacjami

Przez znaczące różnice rozumie się różnice między kwalifikacjami uzyskanymi za granicą a kwalifikacjami krajowymi, które są tak istotne, że istnieje duże prawdopodobieństwo, iż uniemożliwią wnioskodawcy pomyślne kontynuowanie kształcenia, działalność badawczą lub uzyskanie zatrudnienia.

Udowodnienie znaczącej różnicy należy do władz kompetentnych w sprawach uznawalności z kraju przyjmującego, przy czym wytyczne w tym zakresie są następujące:

- nie każdą różnicę należy uznać za „znaczącą”;
- istnienie znaczących różnic nie pociąga za sobą obowiązku odmowy uznania kwalifikacji uzyskanych za granicą;
- różnica powinna być znacząca w odniesieniu do funkcji kwalifikacji i celu ubiegania się o „uznanie”.

Więcej informacji na temat znaczących różnic można znaleźć w publikacji autorstwa Stephena Hunta i Sjura Bergana (2010).

Uznawanie kwalifikacji zawodowych

Dyrektywa UE 2013/55/UE zmieniająca dyrektywę 2005/36/WE w sprawie **uznawania kwalifikacji zawodowych**.

Dyrektywa ta umożliwi wykorzystanie systemu ECTS jako dodatkowego sposobu wyrażenia czasu trwania pełnego programu kształcenia w przypadku siedmiu zawodów sektorowych. Obowiązek wyrażenia czasu trwania w pełnych latach akademickich i łącznej liczbie godzin nadal będzie obowiązywał w odniesieniu do lekarzy, pielęgniarek odpowiedzialnych za opiekę ogólną, dentystów i położnych. W przypadku lekarzy weterynarii, farmaceutów i architektów obowiązek ten obejmuje jedynie pełne lata akademickie.

ECTS można również stosować na poziomach d) i e) sieci kwalifikacji wykorzystywanej w ramach **ogólnego systemu**, który obejmuje wszystkie pozostałe zawody regulowane oparte na kwalifikacjach w UE i EOG.

Zakres nowej dyrektywy rozszerzono o uznanie **praktyk zawodowych**, które są niezbędne, aby uzyskać dostęp do zawodu regulowanego. Praktyki mogą być odbywane w dowolnym kraju członkowskim UE/EOG, niezależnie od tego, w którym kraju przyznano kwalifikacje, i są w pełni uznawane. Motyw 27 stanowi, że „uznawanie praktyk zawodowych odbytych w innym państwie członkowskim powinno opierać się na jasnym pisemnym opisie celów szkoleniowych i powierzonych zadań, które określa opiekun praktykanta w przyjmującym państwie członkowskim”. Na podstawie art. 55a właściwe organy „publikują wytyczne dotyczące organizacji i uznawania praktyk zawodowych odbytych w innym państwie członkowskim lub w państwie trzecim, szczególnie w odniesieniu do roli podmiotu nadzorującego praktyki zawodowe”.

Ponadto na mocy nowej dyrektywy wprowadzono **wspólne ramy kształcenia** oparte na „wspólnym zasobie wiedzy, umiejętności i kompetencji” wymaganym w systemach kształcenia i szkolenia mające zastosowanie w co najmniej jednej trzeciej państw członkowskich. Taki program nauczania mogą zaproponować reprezentatywne organizacje zawodowe działające na szczeblu unijnym lub krajowym, lub właściwe organy władzy. Programy te muszą odnosić się do Europejskich Ram Kwalifikacji i powinna w ich przypadku istnieć możliwość stosowania systemu ECTS w pełnym zakresie.

4.2. Mobilność w celu uzyskania osiągnięć

Pierwotnym celem utworzenia systemu ECTS było ułatwienie mobilności edukacyjnej między instytucjami, określanej jako mobilność krótkoterminowa (w celu zdobycia punktów zaliczeniowych odzwierciedlających osiągnięcia). Jak wyjaśniono w niniejszym przewodniku, ECTS adaptowano następnie na potrzeby akumulowania osiągnięć, ale nadal odgrywa on kluczową rolę w mobilności studentów, ponieważ ułatwia przenoszenie i uznawanie osiągnięć studenta mobilnego.

W ramach systemu ECTS następujące dokumenty ułatwiają przenoszenie i uznawanie osiągnięć na potrzeby mobilności:

- katalog przedmiotów,
- porozumienie o programie studiów/praktyki,
- wykaz osiągnięć (zaliczeń),
- zaświadczenie o odbyciu praktyki/stażu.

Dokumenty te zawierają informacje na temat osiągniętych efektów kształcenia, na podstawie których instytucja nadająca kwalifikację może podjąć decyzję w sprawie przeniesienia i uznania osiągnięć. Więcej informacji zawiera Rozdział 7 Przewodnika *European Recognition Manual for Higher Education Institutions* (2014). Wskazany rozdział zawiera także przydatny diagram dotyczący uznawania okresów studiów za granicą.

Złota zasada uznawania mobilności w celu uzyskania osiągnięć w ramach porozumień międzyinstytucjonalnych

Tak jak to uzgodniono w porozumieniu o programie studiów i potwierdzono w wykazie osiągnięć (zaliczeń), wszystkie osiągnięcia zdobyte przez studenta w trakcie okresu studiów za granicą lub w ramach mobilności wirtualnej, wraz z odpowiadającymi im punktami, należy niezwłocznie przenieść i zaliczyć do jego dorobku akademickiego bez wymagania od niego dodatkowej pracy i przeprowadzania jego ponownej oceny.

4.2.1. Przed rozpoczęciem mobilności w celu uzyskania osiągnięć

Aby ułatwić organizację mobilności w celu uzyskania osiągnięć i uznanie zdobytych osiągnięć, trzy zaangażowane strony – student, uczelnia wysyłająca i uczelnia przyjmująca (lub organizacja/przedsiębiorstwo przyjmujące) – powinny zaakceptować program studiów/praktyki za granicą. Kwestie te powinny zostać sformalizowane w porozumieniu o programie studiów/praktyki, które zostanie podpisane przez trzy strony przed rozpoczęciem okresu mobilności. Porozumienie o programie studiów/praktyki ma służyć jako potwierdzenie dla studenta, że osiągnięcia (i punkty), jakie uda mu się zdobyć w trakcie okresu mobilności, zostaną przeniesione. W programie Erasmus+ oferowane są wzory porozumienia o programie studiów/praktyki wykorzystywane przez instytucje uczestniczące w programie. Instytucjom przekazuje się również wskazówki dotyczące sposobu wykorzystania wzorów oraz określa się konkretne terminy, których należy przestrzegać.

Komponentów edukacyjnych, które student powinien zrealizować w okresie mobilności, nie należy wybierać na podstawie ich równoważności z pojedynczymi komponentami edukacyjnymi oferowanymi w uczelni wysyłającej, lecz na podstawie efektów kształcenia. Efekty kształcenia przewidywane dla całego okresu studiów za granicą powinny być zgodne z efektami dla programu kształcenia w uczelni macierzystej lub komplementarne w stosunku do nich. Osiągnięcie tych efektów zostanie uznane po zakończeniu przez studenta okresu studiów za granicą. Takie założenie ułatwia elastyczne zastępowanie osiągnięć (i punktów) z programu uczelni wysyłającej. Możliwe jest również uznanie całego okresu mobilności (wraz z odpowiednią liczbą punktów) bez dzielenia go na poszczególne komponenty edukacyjne.

W porozumieniu o programie studiów/praktyki należy określić zestaw odpowiednich komponentów edukacyjnych (przedmiotów) oraz wskazać, w jaki sposób zostaną one włączone (uznane) do programu uczelni wysyłającej. Liczba punktów, jakie należy uzyskać w uczelni przyjmującej, powinna być proporcjonalna do czasu trwania studiów za granicą. Z okresem studiów za granicą w wymiarze pełnego roku akademickiego wiąże się obowiązek uzyskania 60 punktów ECTS.

Uczelnia przyjmująca zobowiązuje się do zarejestrowania przyjeżdżającego studenta na zaplanowane komponenty edukacyjne, po uprzednim upewnieniu się, czy te komponenty będą oferowane w czasie wybranego okresu mobilności.

Porozumienie o programie studiów/praktyki podpisane przez wszystkie trzy strony może być w razie potrzeby modyfikowane za zgodą wszystkich trzech stron.

Mobilność wirtualna i wspólne programy studiów

Nowe formy kształcenia prowadzonego z wykorzystaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych umożliwiają studentom dostęp do modułów/przedmiotów spoza ich własnej uczelni („mobilność wirtualna”). Tacy studenci powinni uzyskać jasną poradę akademicką, a uczelnia wysyłająca i student powinni podpisać porozumienie o programie studiów/praktyki.

We **wspólnych programach studiów** instytucje partnerskie przyjmują uzgodnione reguły mobilności, obejmujące zasady przenoszenia osiągnięć. W przypadku tego typu studiów nie ma potrzeby stosowania porozumień o programie studiów/praktyki: osiągnięcia uzyskane w instytucji partnerskiej są przenoszone automatycznie, jeżeli przestrzegano ustalonych zasad i spełniono wszystkie warunki. Planowana ścieżka kształcenia musi być jednak jasna dla studenta, a podpisywanie porozumień o programie studiów/praktyki stanowi dobrą praktykę.

4.2.2. Po zakończeniu mobilności w celu uzyskania osiągnięć

Po podaniu wyników uzyskanych przez studenta, uczelnia przyjmująca przekazuje uczelni wysyłającej i studentowi wykaz osiągnięć (zaliczeń) w odpowiednio krótkim terminie (określonym przez obie strony).

Po zrealizowaniu przez studenta komponentów edukacyjnych uwzględnionych w porozumieniu o programie studiów/praktyki i zatwierdzonych w wykazie osiągnięć (zaliczeń) przesłanym przez uczelnię przyjmującą, uczelnia wysyłająca powinna w pełni uznać osiągnięcia wraz z uzgodnioną liczbą punktów ECTS, przenieść je do programu studenta i uwzględnić je podczas sprawdzania wymogów określonych dla danej kwalifikacji. Uczelnia wysyłająca powinna wyraźnie określić, w jaki sposób realizowane przez studenta za granicą komponenty edukacyjne zostaną włączone do jej programu studiów. W określonych przypadkach uzyskane przez studenta oceny są przeliczane (zob. część 4.3.). Wszystkie te informacje należy zapisać w udostępnionym studentowi wykazie osiągnięć (lub w równoważnym dokumencie/równoważnej bazie danych).

Na wypadek gdyby studenci nie zrealizowali z powodzeniem zaplanowanych komponentów edukacyjnych (przedmiotów) w uczelni przyjmującej, należy określić, w jaki sposób przedmioty te i związane z nimi efekty kształcenia będą zaliczone w instytucji wysyłającej. Studentów należy poinformować o tych procedurach przed wyjazdem.

Klarowne przedstawienie absolwentom wykazu ich osiągnięć jest celem suplementu do dyplomu. Komponenty edukacyjne (przedmioty) zrealizowane pomyślnie za granicą muszą być zatem uwzględnione w wykazie osiągnięć (zaliczeń) dołączonym do suplementu do dyplomu. Powinny być wymienione w ich oryginalnym brzmieniu (oraz w tłumaczeniu na język, w którym/języki, w których wydano suplement do dyplomu), ze wskazaniem instytucji, w której je zrealizowano, oraz punktów zaliczeniowych i ocen, jakie za nie przyznano.

W przypadku odbycia praktyk zawodowych za granicą przeniesienie osiągnięć i punktów zaliczeniowych zostanie udokumentowane w zaświadczeniu o odbyciu praktyki oraz w suplemencie do dyplomu lub w dokumencie „Europass-Mobilność”. W przypadku odbycia praktyk przez absolwentów zaleca się korzystanie z dokumentu „Europass-Mobilność”, ponieważ odbyte przez nich praktyki zawodowe mają miejsce po ukończeniu przez nich studiów i inne wspomniane wyżej dokumenty nie mają wobec nich zastosowania.

4.2.3. Zasady i przepisy instytucjonalne

Opisana poniżej dobra praktyka ułatwia zarządzanie mobilnością w celu uzyskania osiągnięć oraz przenoszenie i uznawanie osiągnięć.

Zobowiązanie instytucjonalne

Należy opracować specyficzne dla danej instytucji zasady dotyczące uznawania efektów uzyskanych w innych (poza tą instytucją) warunkach uczenia się. Zasady te powinny umożliwić przenoszenie i akumulowanie osiągnięć (i punktów) w ramach różnorodnych form mobilności (w tym mobilności kandydatów niezależnych – *free movers*), doświadczenia zawodowego, uczenia się wirtualnego, nieformalnego i innych form wcześniejszego uczenia się.

Instytucja powinna wyraźnie określić obowiązki związane z realizacją i monitorowaniem mobilności w celu uzyskania osiągnięć, a także zapewnić przejrzystość i sprawiedliwy charakter procedur i kryteriów rekrutacji na wyjazd w ramach takiej mobilności oraz wdrożenie procedury odwoławczej. Na każdym wydziale lub kierunku studiów należy wyznaczyć pracownika upoważnionego do omawiania ze studentami programu studiów za granicą, jak również do zatwierdzania i podpisywania w imieniu uczelni wysyłającej porozumienia o programie studiów/praktyki przed rozpoczęciem okresu mobilności oraz wykazu osiągnięć (zaliczeń) po zakończeniu okresu mobilności⁸. Ani przed wyjazdem za granicę, ani po powrocie studenci nie muszą negocjować warunków uznania osiągnięć z pracownikami, którzy nie są do tego upoważnieni, ani też z żadną nieupoważnioną komisją. Student nie musi również zdawać żadnych dodatkowych egzaminów, ani wykonywać żadnych dodatkowych prac po swoim powrocie.

⁸ W ramach programu Erasmus+ udostępniany jest wzór porozumienia o programie studiów/praktyki, w którym wymogi dotyczące odpowiedzialnych osób zdefiniowano w następujący sposób:

- osoba odpowiedzialna w uczelni wysyłającej: nauczyciel akademicki upoważniony do zatwierdzenia programu mobilności studentów wyjeżdżających (Porozumienie o programie studiów/praktyki), w wyjątkowych przypadkach w razie potrzeby do dokonywania zmian w tych programach oraz do zapewnienia pełnego uznania takich programów w imieniu kierownika jednostki;
- osoba odpowiedzialna w uczelni przyjmującej: nauczyciel akademicki upoważniony do zatwierdzenia programu mobilności przyjeżdżających studentów i jest zobowiązany do udzielenia im wsparcia akademickiego w trakcie studiów na uczelni przyjmującej.

Wybór instytucji partnerskich

Zaleca się zawieranie umów dotyczących wymiany z instytucjami:

- oferującymi przejrzyste opisy swoich programów, w tym efektów kształcenia, punktów zaliczeniowych, podejścia dydaktycznego oraz metod i kryteriów oceniania;
- których procedury dotyczące uczenia się, nauczania i oceniania uczelnia wysyłająca może zaakceptować bez potrzeby zmuszania studenta do wykonania dodatkowych prac lub zdawania dodatkowych egzaminów;
- które posiadają systemy zapewnienia jakości zgodne z odpowiednimi wymaganiami krajowymi.

Umowy można zawierać nie tylko z instytucjami oferującymi podobne programy, lecz również z tymi, które oferują programy komplementarne.

Włączenie mobilności w celu uzyskania osiągnięć do programów kształcenia

Odpowiednie włączenie mobilności w celu uzyskania i przeniesienia osiągnięć do programu studiów ułatwia uznawanie osiągnięć zdobytych podczas wyjazdu. Instytucje mogą:

- wskazać semestr lub rok, na którym okres studiów za granicą najbardziej pasowałby do programu kształcenia (okno mobilności);
- na ten semestr/rok zaplanować komponenty edukacyjne, których efekty kształcenia można łatwo osiągnąć za granicą (np. moduły międzynarodowe lub porównawcze, przedmioty dodatkowe/fakultatywne, przygotowanie pracy dyplomowej, kursy językowe, praktyki zawodowe);
- określić instytucje partnerskie, w których można osiągnąć zgodne lub komplementarne efekty kształcenia.

Ramy ogólne organizowania i uznawania mobilności w celu uzyskania osiągnięć w programie Erasmus+ określa szereg dokumentów, takich jak Karta Erasmusa dla szkolnictwa wyższego (zobowiązanie instytucjonalne), Europejska karta na rzecz jakości mobilności, Karta studenta Erasmusa (europejski kodeks dobrych praktyk dla studentów programu Erasmus+).

4.3. Rozkład ocen

Z powodu różnych tradycji kulturowych i akademickich w ramach europejskich systemów edukacyjnych opracowano nie tylko różne krajowe skale ocen, lecz również różne sposoby ich stosowania w tym samym kraju, na różnych kierunkach studiów lub w różnych instytucjach. O ile uwzględnienie tych różnic jest konieczne, o tyle ważne jest również, aby były one przejrzyste w obrębie Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego, by właściwie rozumieć i prawidłowo porównywać oceny przyznane w różnych krajach, na różnych kierunkach czy też w różnych instytucjach.

Studenci odbywający studia za granicą mają prawo do sprawiedliwego przeliczania ocen połączonego z procesem przenoszenia osiągnięć (i punktów) z jednej instytucji do drugiej, gdyż dostęp do dalszych studiów oraz stypendia lub inne formy pomocy finansowej mogą być uzależnione od wyników w nauce. Przejrzystość wyników w nauce jest również ważna dla absolwentów starających się o pracę w kraju lub za granicą.

Aby zapewnić przejrzystość i spójność informacji dotyczących wyników w nauce danego studenta, każda instytucja szkolnictwa wyższego powinna przedstawić – oprócz swojej krajowej/instytucjonalnej skali ocen oraz objaśnień do niej – tabelę statystycznego rozkładu ocen zaliczających (tabelę rozkładu ocen) przyznawanych studentom w ramach danego programu kształcenia lub na danym kierunku studiów, wraz z praktycznym opisem stosowania skali ocen w tym programie. Pojęcie tabeli rozkładu ocen po raz pierwszy wprowadzono w 2009 r. w *Przewodniku dla użytkowników systemu ECTS*. Tabela rozkładu ocen zastąpiła poprzednio stosowaną i już nieużywaną skalę ocen ECTS (A, B, C, D, E).

Nawet w przypadku, gdy transfer ocen nie jest konieczny zgodnie z lokalną praktyką akademicką uczelni przyjmujących, opracowanie tabeli rozkładu ocen ułatwi sprawiedliwe traktowanie studentów mobilnych po ich powrocie do uczelni wysyłającej. Dobrą praktyką jest również przekazanie wewnętrznym komisjom egzaminacyjnym szczegółowych danych statystycznych dotyczących oceniania podczas egzaminów, aby zwiększyć przejrzystość tego procesu oraz wskazać wszelkie rozbieżności, które mogą wymagać szczególnej analizy.

Partnerzy wspólnych programów studiów powinni w ramach swoich konsorcjów z wyprzedzeniem ustalić sposób oceniania, przeliczania i przenoszenia ocen.

Tabela rozkładu ocen przedstawia sposób stosowania skali ocen w danej instytucji krajowej lub zagranicznej i dotyczy to zarówno systemów opartych na swobodnym dostępie do kształcenia, jak i systemów prowadzących selekcję kandydatów. Tabele te umożliwiają porównanie rozkładu ocen w danej instytucji z rozkładem statystycznym ocen wystawionych w grupie odniesienia w innej instytucji. W tabelach przedstawiono rozkład statystyczny ocen pozytywnych (od najniższej zaliczającej w górę) przyznawanych na danym wydziale (kierunku studiów) w konkretnej instytucji. Dodatkowo, poza tabelą rozkładu ocen, należy podać także informacje na temat wskaźnika powodzenia (*success rate*) w przypadku studentów stanowiących grupę odniesienia. Danych tych nie należy jednak wykorzystywać do transferu ocen.

Należy opracować tabele rozkładu ocen w *ujednoliconym* formacie dla grup odniesienia składających się ze studentów realizujących studia na tym samym kierunku. Rozkłady ocen powinny być obliczone dla odpowiednio licznego rocznika studentów z ocen wystawionych w ciągu odpowiedniej liczby lat akademickich.

Wyliczenie rozkładu ocen jest zadaniem, które w wielu instytucjach jest podejmowane na szczeblu centralnym. Opracowywanie tabel rozkładu ocen nie powinno sprawiać instytucjom nadmiernych trudności, ponieważ wymagane dane są powszechnie dostępne w bazach danych instytucji, a obliczenia wartości procentowej dokonuje się w prosty sposób przy zastosowaniu nieskomplikowanego oprogramowania. Wyliczenie wymaga jedynie podjęcia następujących kroków:

1. Należy określić grupy odniesienia w danej instytucji, stosując obiektywne i przejrzyste kryteria, które należy dołączyć do opracowanej tabeli rozkładu ocen. W przypadku gdy nie można określić grupy odniesienia na podstawie zbliżonych efektów kształcenia, zaleca się korzystanie z klasyfikacji ISCED-F, która stanowi ujednoczoną i hierarchiczną klasyfikację kierunków studiów. Aby grupy odniesienia były wystarczająco liczne do przeprowadzenia statystycznie istotnego porównania, zaleca się zastosowanie kodów ISCED na poziomie „zawężonym” lub „szczegółowym” (Instytut Statystyczny UNESCO, 2014 r.).
2. Należy obliczyć całkowitą (łącną) liczbę ocen zaliczających przyznanych w każdej grupie odniesienia na przestrzeni co najmniej dwóch ostatnich lat akademickich. Należy pamiętać, że informacje dotyczące wskaźników powodzenia nie są uwzględniane w tym wyliczeniu, stanowią one dodatkową informację ogólną.
3. Należy wyliczyć rozkład ocen, uwzględniając tylko oceny zaliczające w grupie odniesienia, a następnie obliczyć procent skumulowany. W rezultacie otrzymamy tabelę rozkładu ocen, w której znajdzie się procentowy wskaźnik dotyczący każdej oceny i procent skumulowany dla każdej określonej grupy odniesienia.

Przykład tabeli ocen

Oceny w skali używanej w danej instytucji (od najwyższej do najniższej zaliczającej*)	Całkowita liczba ocen zaliczających wystawionych w grupie odniesienia	Procentowy udział każdej z wystawionych ocen w porównaniu z liczbą całkowitą ocen zaliczających	Procent skumulowany wystawionych ocen zaliczających
10	50	5%	5%
9	100	10%	15%
8	350	35%	50%
7	300	30%	80%
6	200	20%	100%
Ogółem:	1,000	100%	

* Skala ocen (system ocen) może być ustanowiona na szczeblu krajowym

Włączenie tabeli do wykazu osiągnięć (zaliczeń) i suplementu do dyplomu ułatwi interpretację każdej przyznanej oceny i nie będzie wymagało przeprowadzania żadnych dalszych obliczeń. W ramach trwającego projektu „Europejski System Konwersji Ocen (EGRACONS)” opracowywane są przykłady wizualizacji tabel ocen.

4.4. Przeliczenie (konwersja) ocen

Gdy instytucja zdecyduje się dokonać przeniesienia ocen studenta mobilnego, nauczyciel akademicki odpowiedzialny za przeniesienie osiągnięć i punktów powinien porównać tabelę rozkładu ocen jego grupy odniesienia z tabelą opracowaną przez inną instytucję dla równoległej grupy odniesienia. Pozycję każdej oceny w skali ocen w tych dwóch tabelach można porównać i na tej podstawie dokonać przeliczenia poszczególnych ocen.

Zazwyczaj zakresy procentowe dla ocen wystawionych w dwu różnych instytucjach nakładają się. Ponieważ celem tego działania jest osiągnięcie przejrzystości, uczelnia przyjmująca powinna z wyprzedzeniem podjąć decyzję o tym, czy zastosowana zostanie minimalna, średnia, czy maksymalna ocena z nakładających się zakresów.

Przykłady praktycznego przeliczania ocen zawiera załącznik 2.

5

ECTS i uczenie się przez całe życie

ECTS i uczenie się przez całe życie

Niniejszy rozdział dotyczy roli systemu ECTS w ułatwianiu uczenia się przez całe życie, kształcenia otwartego i uznawania efektów dotychczasowego uczenia się i doświadczenia.

5.1. Uczenie się przez całe życie – możliwości w zakresie kształcenia otwartego

Szkolnictwo wyższe ulega zmianom wraz z gwałtownym rozwojem bardziej zróżnicowanych i elastycznych możliwości kształcenia otwartego – w tym systemu kształcenia komplementarnego, nowych form otwartego e-learningu, masowych otwartych kursów online (MOOC), otwartych zasobów edukacyjnych (OER), kształcenia w miejscu pracy (*work-based learning*), samodzielnego uczenia się, indywidualnych ścieżek kształcenia, ciągłego doskonalenia zawodowego (zob. rozdział 3). Coraz więcej osób uczących się uczęszcza na zajęcia w ramach pojedynczych komponentów edukacyjnych (modułów, kursów), nie dążąc koniecznie do zdobycia określonych kwalifikacji. Instytucje szkolnictwa wyższego muszą mierzyć się z koniecznością zaspokojenia potrzeb zróżnicowanej grupy studentów i zapewnienia im możliwości wyboru indywidualnych ścieżek kształcenia i różnych sposobów uczenia się. W rezultacie wiele z nich rozwija i oferuje komponenty edukacyjne z innowacyjnymi sposobami uczenia się i nauczania dla wszystkich, poprzez wykorzystanie nowych technologii i otwartych zasobów edukacyjnych.

Siła systemu ECTS polega na tym, że można z niego korzystać we wszystkich kontekstach uczenia się przez całe życie, stosując te same zasady przypisywania, przyznawania, akumulowania i przenoszenia osiągnięć (i punktów). Tak samo jak w przypadku punktów zaliczeniowych przypisywanym komponentom programów studiów, punkty zaliczeniowe przypisywane w kształceniu otwartym i innych sposobach uczenia się przez całe życie opierają się na nakładzie pracy potrzebnej do osiągnięcia określonych efektów kształcenia.

Instytucje oferujące kształcenie otwarte objęte takim samym formalnym systemem zapewnienia jakości (tj. stosujące takie same sposoby postępowania i spełniające te same standardy jak tradycyjne instytucje szkolnictwa wyższego), zachęca się do stosowania systemu ECTS z wykorzystaniem takich samych przejrzystych mechanizmów jak te opisane w niniejszym przewodniku. Taka praktyka znacznie ułatwi przechodzenie między różnymi trybami uczenia się, uznawanie i przenoszenie osiągnięć, zwiększając jednocześnie zaufanie osób uczących się i innych interesariuszy do efektów uczenia się uzyskiwanych w ramach kształcenia otwartego.

Ciągłe doskonalenie zawodowe

Ciągłe doskonalenie zawodowe coraz częściej uznaje się za kluczowe dla osób pracujących w zawodach regulowanych. Dotyczy to szczególnie zawodów związanych z ochroną zdrowia. Ciągłe doskonalenie zawodowe ma wymiar transgraniczny i odgrywa coraz większą rolę. Niezależnie od tego czy ma charakter dobrowolny czy obowiązkowy, postrzegane jest przez profesjonalistów i instytucje jako rodzaj uczenia się przez całe życie. Obejmuje kształcenie formalne, pozaformalne i uczenie się nieformalne. Chociaż elementy ciągłego doskonalenia zawodowego można przekształcić w studia drugiego stopnia (studia magisterskie) lub doktoraty (w zależności od krajowych przepisów prawnych) to ciągłe doskonalenie zawodowe, jako wyraz doskonalenia praktyki zawodowej ma specyficzny charakter: osoba doskonaląca się może nim samodzielnie zarządzać i poddawać ocenie koleżeńskiej. Kwestie dotyczące zatrudnienia, zachowania prawa do wykonywania zawodu, norm zabezpieczających w ramach wykonywania zawodu, ochrony społeczeństwa oraz, w przypadku zawodów związanych z ochroną zdrowia, kwestie dotyczące bezpieczeństwa pacjenta oznaczają jednak, że konieczne jest mierzenie, weryfikacja i poświadczanie efektów ciągłego doskonalenia zawodowego przez upoważniony organ.

Sposób osiągnięcia tego celu pozostaje przedmiotem dyskusji prowadzonej w środowisku zajmującym się kwestią ciągłego doskonalenia zawodowego. Zarówno europejski system transferu osiągnięć w kształceniu i szkoleniu zawodowym (ECVET), jak i ECTS uznaje się za ważne narzędzia służące temu celowi, ponieważ ciągłe doskonalenie zawodowe może odbywać się w ramach dowolnego z ośmiu poziomów Europejskich Ram Kwalifikacji. Systemy te nie są jednak jeszcze w wystarczającym stopniu kompatybilne, a w poszczególnych zawodach funkcjonują odmienne podejścia krajowe. Obecnie trwa dyskusja na temat powiązań między europejskimi systemami przenoszenia osiągnięć i jest nadzieja, że doprowadzi ona do zwiększenia przejrzystości w formułowaniu osiągnięć i zasad ich przenoszenia w przypadku ciągłego doskonalenia zawodowego. Do tego czasu zachęca się instytucje oferujące ciągłe doskonalenie zawodowe na poziomach 5–8 Europejskich Ram Kwalifikacji do próby wykorzystania ECTS na potrzeby przejrzystości, uznawania, akumulowania i przenoszenia osiągnięć, z wykorzystaniem metodyki przedstawionej w niniejszym *Przewodniku*.

Osiągnięcia (i punkty) zdobyte jako rezultat wszystkich form kształcenia na poziomie wyższym, w tym kształcenia ustawicznego i doskonalenia zawodowego, można uznać i akumulować w celu ewentualnego uzyskania kwalifikacji, zgodnie z intencją osoby uczącej się i wymogami przyznawania kwalifikacji. Niektóre osoby uczące się samodzielnie mogą być zainteresowane realizacją wybranego komponentu edukacyjnego bez zamiaru uzyskania kwalifikacji, jednak przyznanie i odnotowanie osiągnięć związanych ze zdobytymi efektami kształcenia się umożliwi im wykorzystanie tych osiągnięć w przyszłości, gdyby zmienili zdanie. Dokumentowanie wszystkich osiągnięć w nauce i przyznawanie odpowiedniej liczby punktów ECTS na danym poziomie kształcenia umożliwi uznawanie tego rodzaju kształcenia w sposób przejrzysty i wiarygodny, tak, aby możliwe było wykorzystanie osiągnięć i punktów zaliczeniowych do uzyskania kwalifikacji w przyszłości. Instrumenty służące do walidacji i uznawania osiągnięć w kształceniu formalnym powinny być dostosowane do rozwoju bardziej zróżnicowanego i elastycznego środowiska edukacyjnego, uznającego nowe formy kształcenia otwartego powstające dzięki technologii cyfrowej. Prawidłowe stosowanie ECTS znacznie usprawni i ułatwi ten proces.

5.2. Uznawanie efektów dotychczasowego uczenia się i doświadczenia

Institucje szkolnictwa wyższego powinny posiadać uprawnienia do potwierdzania osiągnięć (i odpowiadających im punktów zaliczeniowych) w odniesieniu do efektów uczenia się uzyskanych poza kształceniem formalnym tj. w ramach doświadczenia zawodowego, wolontariatu, działalności studenckiej, samodzielnej nauki, pod warunkiem, że te efekty uczenia się spełniają wymogi określone dla kwalifikacji lub danego komponentu edukacyjnego (przedmiotu). Uznanie efektów uczenia się uzyskanych w ramach kształcenia pozaformalnego i uczenia się nieformalnego powinno być automatycznie zakończone przyznaniem takiej samej liczby punktów zaliczeniowych ECTS przypisanych odpowiadającej im części programu studiów kształcenia formalnego.

Tak jak w przypadku kształcenia formalnego, potwierdzenie osiągnięć jest poprzedzone weryfikacją osiągnięcia efektów uczenia się. Należy odpowiednio dobrać metody i kryteria weryfikacji osiągnięcia wymaganych efektów uczenia się uzyskanych poza systemem formalnym. Kryteria te nie mogą odnosić się do konkretnych sytuacji, w jakich znajduje się student realizujący program studiów. Na przykład taka aktywność jak „udział w dyskusji podczas zajęć” nie może być uwzględniana w ocenie. Istotne są odpowiednie efekty uczenia się związane z „przedstawianiem argumentów podczas interakcji z grupą” a nie sam fakt udziału w dyskusji. Od studentów potwierdzających swoje osiągnięcia uzyskane w wyniku nieformalnego uczenia się lub kształcenia pozaformalnego nie można wymagać udziału w konkretnych zajęciach i związanego z tym nakładu pracy.

Na każdym wydziale lub kierunku studiów należy wyznaczyć pracowników, którzy powinni zostać odpowiednio przeszkoleni i oficjalnie uprawnieni do potwierdzania osiągnięć w wyniku weryfikacji efektów uczenia się osiągniętych poza kształceniem formalnym. Proces potwierdzania musi odbywać się na podstawie przejrzystych kryteriów ustanowionych i opublikowanych przez daną instytucję. Od uprawnionych pracowników oczekiwać się będzie sprawozdawania i dokumentowania podejmowanych decyzji przez regularne przekazywanie raportów do odpowiedniej komisji (np. na poziomie wydziału, kierunku lub instytucji).

Istnieje wiele różnych **metod weryfikacji osiągnięcia efektów dotychczasowego uczenia się i doświadczenia na potrzeby ich uznawania**. Jednym z narzędzi służących do takiej weryfikacji jest metoda oparta na wykorzystaniu portfolio. W portfolio znajdują się dokumenty zebrane przez osobę uczącą się w celu potwierdzenia poszczególnych, zdobytych w różny sposób umiejętności.

Portfolio zawiera zbiór materiałów, które weryfikują umiejętności i wiedzę zdobyte w ramach dotychczasowego kształcenia się pozaformalnego i uczenia się nieformalnego. W portfolio znajdują się referencje wystawione przez pracodawców i osoby nadzorujące pracę właściciela portfolio. Może się w nim znaleźć także ocena wyników pracy, CV i inne dokumenty. Korzystając z portfolio, osoba oceniająca analizuje informacje przedstawione przez osobę uczącą się. Podczas przygotowywania swojego portfolio uczący się może potrzebować pomocy i porady.

Instytucje szkolnictwa wyższego powinny opracować politykę uznawania efektów kształcenia pozaformalnego i uczenia się nieformalnego. Powinna ona obejmować takie elementy jak poradnictwo, informacje zwrotne dla studentów dotyczące wyników oceny, czy też możliwość odwoływania się. Instytucje powinny również utworzyć odpowiednie struktury zajmujące się poradnictwem, doradztwem, uznawaniem efektów kształcenia pozaformalnego i uczenia się nieformalnego. W zależności od praktyki krajowej i instytucjonalnej mogą one przyjmować różne formy (np. mogą istnieć w ramach pojedynczej instytucji szkolnictwa wyższego lub jako wspólne ośrodki dla kilku instytucji).

Politykę i praktyki wypracowane i stosowane w instytucjach należy opublikować w łatwo dostępnym miejscu na ich stronach internetowych.

Uznawanie efektów kształcenia pozaformalnego i uczenia się nieformalnego pozwala zwiększyć dostępność instytucji szkolnictwa wyższego dla społeczeństwa. Zwiększenie możliwości dostępu dla osób uczących się z sektora zawodowego oraz z różnych środowisk kształcenia nietradycyjnego pozwala urzeczywistnić ideę uczenia się przez całe życie. Instytucje powinny być szczególnie otwarte na uznawanie efektów kształcenia i szkolenia zawodowego.

Proces potwierdzania osiągnięć i przyznawania punktów zaliczeniowych za osiągnięcie efektów kształcenia pozaformalnego i nieformalnego⁹ uczenia się obejmuje cztery główne etapy.

1. Wstępne udzielenie informacji i porad (co ten proces oznacza dla osoby uczącej się, ograniczenia formalne dot. liczby punktów zaliczeniowych możliwych do uzyskania; jakie koszty musi ponieść student, jaka jest rola i obowiązki osoby uczącej się oraz opiekuna/ doradcy; a także jakie są różne ścieżki kształcenia prowadzące do kwalifikacji).
2. Udzielenie wsparcia (refleksja, zrozumienie efektów uczenia się; identyfikacja własnych efektów uczenia się; przygotowanie dokumentacji).
3. Uznanie/ocena (ocena dokumentacji dotyczącej osiągnięcia efektów uczenia się i kryteriów oceny).
4. Przyznanie punktów zaliczeniowych odzwierciedlających osiągnięcia (punkty zaliczeniowe przyznawane w tym procesie mają taką samą wartość jak punkty zdobyte w kształceniu formalnym).

ECVET

Europejski system transferu osiągnięć w kształceniu i szkoleniu zawodowym (ECVET) ustanowiono na mocy zalecenia Parlamentu Europejskiego i Rady w 2009 r. (2009/C 155/02).

Celem ECVET jest ułatwienie przenoszenia, akumulowania i uznawania poddanych ocenie efektów uczenia się osób, które dążą do uzyskania kwalifikacji w kształceniu i szkoleniu zawodowym.

Podobnie jak ECTS, ECVET ułatwia studentom określanie ich własnej ścieżki kształcenia i wspiera ich w tym poprzez akumulowanie osiągnięć – w określonej instytucji, w różnych instytucjach, w różnych krajach i różnych podsystemach kształcenia i formach uczenia się (tj. kształcenie formalne, pozaformalne i uczenie się nieformalne) – pomagając im odpowiednio wykorzystywać ich własny styl uczenia się i dotychczasowe doświadczenia.

Podobnie jak ECTS, ECVET opiera się na koncepcji 60 punktów zaliczeniowych, lecz różni się sposobem ich przyznawania. ECVET jest często stosowany do odnotowywania i akumulowania ocenianych efektów uczenia się, bez przypisywania im punktów. W związku z tym uznawanie uczenia się w kształceniu i szkoleniu zawodowym opiera się na uznawaniu osiągnięć zdefiniowanych w kategoriach efektów kształcenia.

⁹ W ustawie proces ten nazywa się „potwierdzaniem efektów uczenia się”.

6

ECTS i zapewnianie jakości

ECTS i zapewnianie jakości

W tym rozdziale przedstawiono sposób, w jaki ECTS przyczynia się do poprawy jakości w instytucjach szkolnictwa wyższego, oraz przedstawiono przykładowo, jak oceniać wdrażanie systemu ECTS.

Jak uzgodnili ministrowie odpowiedzialni za szkolnictwo wyższe państw biorących udział w Procesie Bolońskim (Komunikat z Berlina, 2003 r.), odpowiedzialność za zapewnienie jakości spoczywa w pierwszej kolejności na poszczególnych instytucjach. Wewnętrzne zapewnianie jakości obejmuje wszystkie procedury funkcjonujące w instytucji szkolnictwa wyższego, które mają zapewnić zgodność jakości ich programów i nadawanych kwalifikacji z ich własnymi wytycznymi i wymaganiami innych odpowiednich instytucji i organów, takich jak komisje akredytacyjne. Zewnętrzne przeglądy jakości przeprowadzane przez instytucje ds. zapewniania jakości dostarczają informacji zwrotnych instytucjom edukacyjnym i innym interesariuszom. Zasady i procesy dotyczące zapewniania jakości mają zastosowanie w odniesieniu do wszystkich form organizacyjnych kształcenia (formalnego, pozaformalnego) i nowych sposobów uczenia się i walidacji efektów uczenia się. *Standardy i wskazówki dotyczące zapewniania jakości kształcenia w EOSW* (ENQA 2005 r.) mają znaczenie dla wewnętrznego i zewnętrznego zapewniania jakości.

„Europejskie standardy i wskazówki stanowią zestaw norm i wytycznych dotyczących wewnętrznego i zewnętrznego zapewniania jakości w szkolnictwie wyższym. Nie są to normy dotyczące jakości, nie określają też sposobu wdrażania procesów zapewniania jakości, lecz zawierają ważne wytyczne dla skutecznego zapewnienia jakości i prowadzenia różnych form kształcenia w szkolnictwie wyższym. *Europejskie standardy i wskazówki* należy rozpatrywać w szerszym kontekście obejmującym również ramy kwalifikacji, ECTS i suplement do dyplomu, które także przyczyniają się do zwiększania przejrzystości i wzajemnego zaufania w szkolnictwie wyższym w Europejskim Obszarze Szkolnictwa Wyższego”.

Normy 1.2, 1.3, 1.4 i powiązane wytyczne dotyczą obszarów związanych z systemem ECTS (w szczególności tworzenia programu, kształcenia ukierunkowanego na studenta, nauczania i oceniania oraz przyjmowania studentów, przenoszenia osiągnięć, nadawania kwalifikacji i certyfikacji).

Dobra praktyka dotycząca stosowania systemu ECTS pozwoli instytucjom poprawić jakość programów kształcenia/studiów oraz ofertę mobilności edukacyjnej. W związku z tym należy zapewnić wysoką jakość stosowania systemu ECTS poprzez odpowiednie procesy oceny (np. monitorowanie, wewnętrzne i zewnętrzne przeglądy jakości i informacje zwrotne od studentów) oraz poprzez ciągłą poprawę jakości. Do oceny skuteczności programu studiów (w tym efektów uczenia się, nakładu pracy i metod oceniania) wykorzystuje się szereg wskaźników. Mogą to być wskaźniki dotyczące odsetka osób przerywających naukę przed jej ukończeniem i wskaźniki niepowodzeń lub przypadki wydłużenia czasu potrzebnego na ukończenie nauki. Program można uznać za skuteczny, gdy we właściwym czasie osiągnięte zostają zakładane w ramach tego programu cele, to znaczy, gdy studenci osiągną określone efekty uczenia się, zgromadzą wymagane osiągnięcia i punkty zaliczeniowe ECTS i uzyskają przewidzianą programem kwalifikację. Podczas analizy należy jednak zachować ostrożność, aby krytycznie rozróżnić te elementy, ponieważ mogą one wskazywać również na nieodpowiednią budowę lub realizację programu studiów albo na niewystarczające wsparcie studentów w ich uczeniu się.

Do przeprowadzenia oceny jakości stosowania systemu ECTS można wykorzystać następujące wskaźniki:

- czy wszystkie moduły/przedmioty opisane są w kategoriach efektów kształcenia oraz czy dostępne są informacje dotyczące ich poziomu (studia I lub II stopnia), liczby punktów ECTS, form zajęć dydaktycznych prowadzących do osiągnięcia danych efektów kształcenia oraz sposobów weryfikacji (oceny) osiągnięcia tych efektów;
- czy osiągnięcie wszystkich efektów kształcenia jest możliwe w czasie przewidzianym programem studiów (tj. nakład pracy dla danego roku akademickiego, semestru, trymestru czy modułu/przedmiotu jest realistycznie określony);
- czy program kształcenia/studiów jest corocznie poddawany przeglądowi pod kątem osiągnięć i wszelkich zmian w osiąganych wynikach i czy wprowadza się odpowiednie zmiany;
- czy studenci otrzymują szczegółowe informacje i porady umożliwiające im przestrzeganie zasad nadawania kwalifikacji oraz korzystanie z elastycznych ścieżek kształcenia i wyboru modułów/przedmiotów na poziomie danej kwalifikacji;
- czy studenci są niezwłocznie informowani o uzyskanych wynikach.

W odniesieniu do studentów mobilnych i uznawania ich okresów studiów za granicę oznacza to, że:

- standardowe procedury monitorowania, przeglądu i walidacji obejmują procesy przenoszenia osiągnięć;
- do zajmowania się sprawami związanymi z przenoszeniem osiągnięć jest wyznaczona odpowiednio przygotowana kadra;
- we wszystkich przypadkach zawierane jest porozumienie o programie studiów/praktyki; jego przygotowanie i wszelkie zmiany powinny podlegać precyzyjnemu i skutecznemu procesowi zatwierdzania;
- studenci zagraniczni odbywający okres studiów w ramach wymiany realizują moduły/przedmioty przewidziane programem studiów uczelni przyjmującej, dostępne w katalogu przedmiotów, i poddawani są procesowi oceniania i walidacji na tych samych zasadach, co studenci miejscowi;
- studenci uczestniczący w wymianie otrzymują szczegółowe wykazy osiągnięć (zaliczeń) przedstawiające uzyskane osiągnięcia, odpowiadające im punkty ECTS oraz oceny;
- przenoszone są wszystkie osiągnięcia potwierdzone pozytywną oceną, uzyskane w ramach zatwierdzonego porozumienia o programie studiów/praktyki;
- wykaz zaliczeń zawierający osiągnięcia powinien zostać bezzwłocznie wydany i przekazany;
- istnieją tabele opisujące system oceniania, które pozwalają na interpretację uzyskanych ocen, tak by również oceny, a nie tylko punkty zaliczeniowe ECTS zostały odzwierciedlone w nadanej kwalifikacji.

Przedstawiciele studentów powinni czynnie uczestniczyć w procesach zapewniania jakości w zakresie ECTS:

- w wewnętrznym procesie zapewniania jakości studenci dostarczają informacji (udzielając regularnie odpowiedzi w ramach badań, zogniskowanych wywiadów grupowych); uczestniczą w przygotowywaniu raportów samooceny sporządzanych przez instytucje; aktywnie uczestniczą w działalności organów odpowiedzialnych za wewnętrzne procesy zapewniania jakości i monitorowania przyporządkowywania punktów ECTS;
- w zewnętrznym procesie zapewniania jakości studenci są członkami zewnętrznych zespołów dokonujących oceny instytucjonalnej lub programowej.

7

ECTS i powiązane z nim dokumenty

ECTS i powiązane z nim dokumenty

Korzystanie z systemu ECTS ułatwiają dokumenty przygotowane zgodnie z zasadami przedstawionymi w *Przewodniku*. W niniejszym rozdziale wskazano elementy, które należy w nich uwzględnić, z uwagi na to, że dokumenty te stanowią powszechnie stosowany i akceptowany sposób przekazywania informacji, uznawany za przydatny dla wszystkich studentów (w tym studentów mobilnych i niemobilnych), pracowników akademickich i administracyjnych, pracodawców i innych interesariuszy.

Wychodząc naprzeciw potrzebom studentów, instytucje powinny rejestrować ich osiągnięcia w sposób przejrzysty i łatwo zrozumiały. Niniejszy przewodnik zawiera zatem informacje, które należy włączyć do głównych dokumentów dotyczących mobilności, aby ułatwić lepsze zrozumienie między różnymi instytucjami i krajami, a także wewnętrznymi i zewnętrznymi interesariuszami.

7.1. Katalog przedmiotów

Katalog przedmiotów zawiera szczegółowe, zrozumiałe i aktualne informacje na temat kształcenia w danej instytucji, które należy udostępnić studentom przed rozpoczęciem przez nich studiów lub w trakcie studiów w celu umożliwienia im dokonania właściwych wyborów i jak najefektywniejszego wykorzystania czasu. Informacje dotyczą np. oferowanych kwalifikacji (kierunków studiów, dyplomów), procesów uczenia się, nauczania i oceniania, poziomu programów studiów (studia pierwszego, drugiego lub trzeciego stopnia), poszczególnych modułów/przedmiotów i materiałów dydaktycznych. Katalog przedmiotów powinien również zawierać dane kontaktowe osób wyznaczonych do komunikowania się ze studentami.

Katalog przedmiotów powinien być zamieszczony na stronie internetowej uczelni i zawierać takie informacje jak: nazwa modułu/przedmiotu w oficjalnym języku danego kraju (lub regionu, jeśli dotyczy) i w języku angielskim, aby wszystkie zainteresowane strony miały do niego łatwy dostęp. Katalog powinien być opublikowany na tyle wcześnie, aby studenci mieli czas na podjęcie decyzji związanych z ich planami edukacyjnymi.

Instytucja sama podejmuje decyzję o formacie katalogu oraz kolejności informacji. Zamieszczona poniżej wspólna struktura ułatwia jednak dokonywanie porównań katalogów przedmiotów i zwiększa przejrzystość. Katalog przedmiotów zawsze powinien zawierać ogólne informacje na temat instytucji, jej zasobów i usług oraz informacje na temat jej programów kształcenia/studiów oraz ich poszczególnych modułów/przedmiotów.

Katalog przedmiotów

Zalecane elementy, które powinny znaleźć się w katalogu przedmiotów

Informacje ogólne:

- nazwa i adres uczelni;
- ogólne informacje o uczelni (z podaniem typu i statusu);
- władze uczelni;
- kalendarz roku akademickiego;
- wykaz prowadzonych programów kształcenia i programów studiów;
- zasady rekrutacji/przyjęć na studia, w tym polityka językowa i procedury rejestracyjne;
- procedury dotyczące przenoszenia osiągnięć uzyskanych w wyniku mobilności i walidacji efektów dotychczasowego uczenia się (formalnego, nieformalnego i pozaformalnego);
- polityka przyznawania punktów zaliczeniowych ECTS (opis systemu ECTS stosowanego w instytucji);
- procedury dotyczące poradnictwa akademickiego.

Zasoby i usługi:

- obsługa administracyjna spraw studenckich;
- zakwaterowanie;
- posiłki;
- koszty utrzymania;
- pomoc materialna dla studentów;
- opieka zdrowotna;
- ubezpieczenie;
- świadczenia i udogodnienia dla studentów o specjalnych potrzebach;
- baza dydaktyczna;
- możliwości w zakresie mobilności międzynarodowej;
- praktyczne informacje dla zagranicznych studentów wymiany;
- kursy językowe;
- możliwości odbycia praktyk;
- obiekty sportowe i rekreacyjne;
- organizacje studenckie.

Katalog przedmiotów

Informacje na temat programów kształcenia i studiów:

- nadawane kwalifikacje (tytuły i dyplomy);
- czas trwania programu studiów;
- liczba punktów ECTS przypisana programowi;
- stopień studiów (poziom kwalifikacji) zgodnie z europejskimi i krajowymi ramami kwalifikacji;
- kierunek (obszar) studiów (np. ISCED-F);
- szczegółowe zasady rekrutacji (jeśli dotyczy);
- szczegółowe procedury dotyczące walidacji efektów dotychczasowego uczenia się (formalnego, pozaformalnego i nieformalnego) (jeśli dotyczy);
- wymagania i przepisy dotyczące nadawania kwalifikacji, w tym wymagania dotyczące dyplomowania (jeśli dotyczy);
- profil programu kształcenia (zob. rozdział dotyczący opracowywania programu);
- efekty uczenia się dla programu kształcenia;
- plan studiów wraz z liczbą punktów ECTS (60 ECTS na pełny rok akademicki);
- typ studiów (stacjonarne/ niestacjonarne/e-learning itd.);
- przepisy dotyczące egzaminowania i systemu oceniania (ocen);
- obowiązkowe lub fakultatywne okna mobilności (jeżeli obowiązują);
- praktyka zawodowa (jeżeli obowiązuje);
- kształcenie w miejscu pracy;
- kierownik programu studiów lub inna odpowiedzialna osoba;
- profile zawodowe absolwentów;
- dalsze możliwości kształcenia.

W odniesieniu do wspólnych programów studiów *zaleca się dodanie pewnych dodatkowych elementów, takich jak:*

- informacje o rodzaju dyplomu (wspólny/podwójny/ wielokrotny) i suplementu do dyplomu;
- skład konsorcjum realizującego wspólne studia i rola poszczególnych partnerów;
- ścieżki mobilności w ramach programu.

Katalog przedmiotów

Informacje na temat poszczególnych komponentów edukacyjnych:

- kod;
- nazwa;
- rodzaj (obowiązkowy, fakultatywny);
- stopień studiów (krótkie/ pierwsze-go stopnia/drugiego stopnia/trzeciego stopnia);
- rok studiów, w którym moduł/ przedmiot jest realizowany (jeżeli obowiązuje);
- semestr/trimestr, w którym komponent jest realizowany;
- liczba punktów zaliczeniowych ECTS;
- imię i nazwisko prowadzącego przedmiot;
- efekty kształcenia;
- sposób realizacji (zajęcia stacjonarne/uczenie się na odległość itd.);
- wymagania wstępne i dodatkowe (jeżeli obowiązują);
- treści modułu/przedmiotu, zajęć;
- zalecana lub wymagana lista lektur i inne materiały/narzędzia dydaktyczne;
- planowane formy pracy (działania) metody dydaktyczne;
- metody i kryteria oceniania;
- język wykładowy.

7.2. ECTS i dokumenty stosowane w mobilności w celu uzyskania osiągnięć

Porozumienie o programie studiów/praktyki zawiera oficjalne, wiążące zobowiązanie między studentem, uczelnią wysyłającą i uczelnią przyjmującą/organizacją/przedsiębiorstwem dotyczące programu zajęć dydaktycznych (lub innych form uczenia się), które zostaną przeprowadzone.

Zatwierdzenie porozumienia o programie studiów/praktyki i jego zmian może mieć miejsce również przy wykorzystaniu podpisu elektronicznego lub skanu tradycyjnie podpisanych dokumentów, wysłanych drogą elektroniczną, zgodnie z przepisami obowiązującymi w danej instytucji lub obowiązującą praktyką.

7.2.1 Porozumienie o programie studiów

Mobilność w celu uzyskania osiągnięć

Zalecane elementy, które powinny znaleźć się w porozumieniu o programie studiów stosowanym w przypadku mobilności w celu uzyskania osiągnięć:

- imię i nazwisko oraz dane kontaktowe studenta;
- nazwy, adresy i osoby kontaktowe ds. akademickich i administracyjnych w uczelni wysyłającej i przyjmującej;
- kierunek, na jakim student studiuje w uczelni wysyłającej (kody ISCED-F);
- stopień studiów (krótkie/ pierwszego stopnia/drugiego stopnia/trzeciego stopnia);
- czas trwania studiów w ramach mobilności (od/do) w uczelni przyjmującej;
- program studiów w uczelni przyjmującej: link do katalogu przedmiotów instytucji przyjmującej i wykaz modułów/przedmiotów do pobrania (z kodami);
- komponenty edukacyjne (moduły/przedmioty), z których student zostanie zwolniony w uczelni wysyłającej, jeżeli moduły/przedmioty studiowane za granicą zostały zaliczone lub przy założeniu, że cały okres mobilności zostanie uznany (np. będzie tak w przypadku okna mobilności w programach studiów, które obejmują obowiązkowy okres studiów za granicą);
- podpisy trzech stron (studenta, przedstawicieli uczelni wysyłającej i uczelni przyjmującej).

7.2.2 Porozumienie o programie praktyki

Porozumienie o programie uczenia się ma również duże znaczenie w odniesieniu do praktyk - stanowi wiążący dokument, który określa efekty uczenia się, jakie student ma osiągnąć w czasie praktyki.

Zobowiązanie instytucji przyjmującej polega na zapewnieniu wysokiej jakości praktyki i pracy umożliwiającej osiągnięcie efektów uczenia się i ich jasne zdefiniowanie, oraz na zapewnieniu wydania zaświadczenia o odbytej praktyce po jej zakończeniu. Zobowiązaniem uczelni wysyłającej jest zapewnienie odpowiedniej jakości i znaczenia praktyki, monitorowanie postępów studenta oraz uznanie punktów zaliczeniowych ECTS otrzymanych za osiągnięte efekty uczenia się.

Porozumienie o programie praktyki powinny podpisać trzy strony: student, uczelnia wysyłająca i organizacja/firma przyjmująca.

Praktyki zawodowe

Zalecane elementy, które powinny znaleźć się w porozumieniu o programie praktyki:

- imię i nazwisko oraz dane kontaktowe studenta;
- nazwa i adres uczelni wysyłającej i organizacji/firmy/ itd. przyjmującej oraz osoby kontaktowe;
- kierunek, na jakim student studiuje w uczelni wysyłającej (kody ISCED-F);
- stopień studiów (krótkie/ pierwsze-go stopnia/drugiego stopnia/trzeciego stopnia);
- typ organizacji/firmy przyjmującej (prywatna/państwowa/itd.);
- czas trwania praktyki (od/do) w instytucji przyjmującej i liczba punktów ECTS;
- efekty uczenia się, jakie student osiągnie w wyniku praktyki;
- szczegółowy program praktyki, w tym zadania/rezultaty;
- tygodniowa liczba godzin pracy;
- poziom znajomości języka (używanego w miejscu pracy) przed rozpoczęciem okresu praktyk (jeżeli obowiązuje);
- ustalenia dotyczące monitorowania postępów i oceniania;
- przepisy dotyczące wprowadzania zmian do porozumienia o programie praktyki;
- procedury zaliczania praktyk w uczelni wysyłającej;
- podpisy trzech stron (studenta, przedstawicieli uczelni wysyłającej i organizacji/firmy przyjmującej – w tym osoby nadzorującej praktykanta).

7.3 Wykaz osiągnięć (zaliczeń)

Wykaz osiągnięć (zaliczeń) stanowi aktualny rejestr postępów studenta w nauce: realizowanych modułów, liczby otrzymanych punktów ECTS i uzyskanych ocen.

Ponieważ wykaz jest dokumentem niezbędnym do rejestrowania postępów oraz do przenoszenia osiągnięć, niezwykle istotne jest określenie osoby odpowiedzialnej za jego wydanie, sposobu jego wydania i przekazania. Większość instytucji opracowuje wykaz osiągnięć na podstawie swoich baz danych. Ważne jest, aby pamiętać o tym, że wykaz można także stosować w innych kontekstach, a zatem informacje należy przedstawić w sposób przejrzysty, kompletny i jasny.

W przypadku mobilności w celu uzyskania osiągnięć uczelnia przyjmująca przygotowuje wykaz osiągnięć (zaliczeń) wszystkim studentom z innych uczelni i po zakończeniu okresu mobilności przesyła go uczelniom wysyłającym i studentom, aby formalnie poświadczyć osiągnięcia, przyznane punkty zaliczeniowe ECTS i oceny wystawione według lokalnej skali. Wykaz należy przesłać w ustalonym czasie i bez zbędnej zwłoki po podaniu wyników studenta na uczelni przyjmującej (zob. rozdział dotyczący zarządzania mobilnością w celu uznawania osiągnięć).

Wykaz osiągnięć (zaliczeń)

Zalecane elementy, które powinny znaleźć się w wykazie osiągnięć

- imię i nazwisko studenta;
- dane identyfikacyjne (z dokumentu tożsamości) lub dane kontaktowe studenta (jeżeli wymagane);
- nazwy i dane kontaktowe instytucji;
- kierunek studiów lub nazwa programu;
- bieżący rok studiów;
- moduły/przedmioty zrealizowane w instytucji (z podaniem kodów, punktów zaliczeniowych i ocen wystawionych wg skali lokalnej);
- opis uczelnianej skali ocen;
- informacje dotyczące rozkładu ocen w określonej grupie odniesienia;
- data wydania i podpis osoby odpowiedzialnej.

Uczelnia powinna przekazać studentowi w rozsądnym terminie wykaz osiągnięć przeniesionych z uczelni zagranicznej (dokument wygenerowany z bazy danych), nie wymagając od niego podjęcia żadnych dodatkowych działań. Takie rozwiązanie zapewnia przejrzystość w zakresie uznawania osiągnięć uzyskanych podczas okresu mobilności za granicą.

W przypadku wyjazdów na studia zaleca się uwzględnienie komponentów, które zastąpiono w programie studiów uczelni macierzystej, liczby punktów zaliczeniowych ECTS, nazw tych komponentów i, w określonych przypadkach, przeliczenie ocen otrzymanych przez studenta za granicą na skalę stosowaną w uczelni wysyłającej.

W przypadku gdy okres mobilności uznawany jest jako całość, a nie w podziale na poszczególne komponenty, uczelnia wysyłająca powinna zapisać wyłącznie liczbę punktów ECTS (w stosownych przypadkach) i efekty uczenia się określone dla całego okresu mobilności.

W przypadku praktyki w wykazie osiągnięć wydanym przez instytucję wysyłającą znajdować się będą informacje niezbędne do spełnienia wszystkich ustaleń uzgodnionych w porozumieniu o programie praktyki zawartym przed rozpoczęciem okresu mobilności. Informacje te mogą obejmować przyznanie konkretnej liczby punktów ECTS, uzyskanych ocen itd.

7.4 Zaświadczenie o odbyciu praktyki

Celem zaświadczenia o odbyciu praktyki jest zapewnienie przejrzystości i określenie znaczenia doświadczenia zdobytego przez studenta podczas praktyki. Instytucja /przedsiębiorstwo przyjmujące wydaje ten dokument po odbyciu przez studenta praktyki. Do zaświadczenia można dołączyć inne dokumenty np. referencje.

Zaświadczenie o odbyciu praktyki

Zalecane elementy, które powinny znaleźć się w zaświadczeniu o odbyciu praktyki:

- imię i nazwisko studenta;
- nazwa instytucji;
- dane kontaktowe instytucji/przedsiębiorstwa [ulica, miasto, państwo, numer telefonu, adres e-mail, adres strony internetowej];
- typ instytucji/ przedsiębiorstwa (prywatny/ państwowy/trzeci sektor/itd.);
- data rozpoczęcia i zakończenia praktyki;
- szczegółowy program zrealizowanej praktyki z wyszczególnieniem wykonywanych zadań;
- wiedza, umiejętności (intelektualne i praktyczne) oraz kompetencje społeczne (osiągnięte efekty uczenia się) zdobyte podczas praktyki;
- ocena wyników pracy studenta;
- data wydania, imię i nazwisko i podpis osoby odpowiedzialnej w organizacji przyjmującej/przedsiębiorstwie przyjmującym.

Podziękowania

Podziękowania

Niniejszy przewodnik powstał w oparciu o prace prowadzone, a także podejmowane w ostatnich latach w ramach Procesu Bolońskiego w poszczególnych krajach. Niemożliwe jest wymienienie wszystkich organizacji i osób, które były w nie zaangażowane.

Komisja Europejska pragnie podziękować w szczególności członkom grupy roboczej powołanej *ad hoc* przez państwa wchodzące w skład Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego i organizacjom uczestniczącym we wprowadzaniu zmian do *Przewodnika dla użytkowników systemu ECTS* za ich wsparcie i zaangażowanie.

Członkowie grupy roboczej:

Ivan Babyn (Ukraina)

Tim Birtwistle (Wielka Brytania)

Regine Bolter (Austria)

Howard Davies (Europejskie Stowarzyszenie Uniwersytetów – EUA)

Béatrice Delpouve (Francja)

Roza Dumbraveanu (Mołdawia)

Luc François (Belgia)

Volker Gehmlich (Niemcy)

Nerses Gevorgyan (Armenia)

Judit Hidasi (Węgry)

Maria Kelo (Europejskie Stowarzyszenie na Rzecz Zapewnienia Jakości w Szkolnictwie Wyższym – ENQA)

Eliane Kotler (Francja)

Sandra Kraze (Europejskie Stowarzyszenie Instytucji Szkolnictwa Wyższego – EURASHE)

Janerik Lundquist (Szwecja)

Raimonda Markeviciene (Litwa)

Lene Oftedal (Norwegia)

John Reilly (Wielka Brytania)

Maria Sticchi Damiani (Włochy)

Anthony Vickers (Wielka Brytania)

Nevena Vuksanovic (Europejska Unia Studentów – ESU)

Robert Wagenaar (Holandia)

Załącznik 1

Glosariusz

Glosariusz

A

Akumulowanie osiągnięć (punktów zaliczeniowych)

Proces gromadzenia osiągnięć wraz z przypisanymi im punktami zaliczeniowymi ECTS. Akumulowanie osiągnięć następuje w wyniku pozytywnej weryfikacji osiągnięcia przez studenta efektów kształcenia przypisanych poszczególnym komponentom edukacyjnym (modułom/przedmiotom), niezależnie od warunków (kształcenie formalne, pozaformalne i uczenie się nieformalne) i czasu uczenia się. Student może gromadzić osiągnięcia w celu uzyskania kwalifikacji zgodnie z wymaganiami instytucji nadającej daną kwalifikację lub na potrzeby uczenia się przez całe życie.

C

Ciągłe doskonalenie zawodowe

Aspekt uczenia się przez całe życie, nazywany niekiedy ciągłym doskonaleniem zawodowym, odnosi się do umiejętności, wiedzy i kompetencji społecznych, jakie dana osoba zdobywa w wyniku kształcenia formalnego, pozaformalnego oraz uczenia się nieformalnego w trakcie pracy. Doskonalenie zawodowe bazuje w znacznej mierze na uzyskiwaniu kolejnych kwalifikacji i uczestniczeniu w szkoleniach. W coraz większej liczbie zawodów ciągłe doskonalenie zawodowe jest wymogiem formalnym. Wymagane jest, aby w trakcie aktywności zawodowej podnosić wiedzę, umiejętności i kompetencje społeczne i zapewniać ich ciągłe uaktualnianie, co umożliwi wykonywanie pracy w sposób bezpieczny, zgodny z prawem i skuteczny. Ciągłe doskonalenie zawodowe, które stanowi wymóg danego zawodu, winno być weryfikowane, dokumentowane i formalnie potwierdzane. Coraz więcej pracodawców oczekuje formalnego potwierdzenia ciągłego doskonalenia zawodowego, w związku

z czym stało się ono ważnym elementem życiorysu zawodowego każdego pracownika.

Deskryptory (charakterystyka) poziomu

D

Zob. „deskryptor (poziomu) stopnia studiów” i „deskryptory dublińskie”

Deskryptory (charakterystyka) poziomu stopnia studiów

Ogólny opis efektów kształcenia wymaganych dla każdego z trzech stopni studiów. Dobrym przykładem ogólnych deskryptorów (charakterystyki poziomu) stopnia studiów są tzw. deskryptory dublińskie, które tworzą (razem z systemem ECTS) jeden z fundamentów ram kwalifikacji dla Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego.

Deskryptory dublińskie

Deskryptory dublińskie są deskryptorami stopnia studiów („deskryptorami poziomu”) zaprezentowanymi w 2003 r. i przyjętymi w 2005 r. w Ramach Kwalifikacji dla Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego. Stanowią one ogólny opis typowych oczekiwań co do osiągnięć i umiejętności związanych z kwalifikacjami przypisanymi do danego stopnia studiów. Deskryptory są formułowane z punktu widzenia poziomów kompetencji, a nie efektów uczenia się, i pozwalają na wprowadzenie rozróżnienia w szeroki i ogólny sposób między różnymi stopniami studiów. Deskryptory poziomu odnoszą się do pięciu następujących elementów:

- wiedza i zrozumienie;
- stosowanie wiedzy i zrozumienia;
- formułowanie opinii i osądów;
- umiejętności komunikacyjne;
- umiejętności uczenia się przez całe życie.

Dokument Europass-Mobilność

Europass to zestaw pięciu dokumentów (Europass-CV, Europass-Paszport Językowy, Europass-Mobilność, Europass-Suplement do Świadectwa, Europass-Suplement do dyplomu), wydawanych w celu zapewnienia przejrzystości i dobrego zrozumienia umiejętności i kwalifikacji zdobywanych w Europie. W dokumencie Europass-Mobilność odnotowuje się wiedzę i umiejętności zdobyte przez daną osobę w innym kraju europejskim. Wypełnia go instytucja wysyłająca i instytucja przyjmująca daną osobę.

Dyplom wspólnych studiów

Jeden dokument potwierdzający nadanie kwalifikacji przez kilka instytucji szkolnictwa wyższego oferujących wspólny program studiów, który jest uznawany na szczeblu krajowym jako potwierdzenie ukończenia wspólnego programu studiów (Europejski Rejestr Agencji ds. Zapewniania Jakości, 2015 r.).

E

Efekt uczenia się (kształcenia)

Określenie tego, co osoba ucząca się wie, rozumie i potrafi wykonać po ukończeniu procesu uczenia się. Osiągnięcie efektów uczenia się należy weryfikować za pomocą procedur opartych na konkretnie określonych i przejrzystych kryteriach. Efekty uczenia się (kształcenia) przypisuje się poszczególnym komponentom edukacyjnym i programom jako całości. Wykorzystuje się je także w europejskich i krajowych ramach kwalifikacji w celu opisanie poziomu nadawanych kwalifikacji.

Elastyczność

Stosowanie środków, dzięki którym kształcenie w szkołach wyższych staje się elastyczniejsze. Założeniem tej koncepcji jest otwarcie szkolnictwa wyższego na większą liczbę osób kształcących się i polepszenie zdolności dostosowywania kształcenia do różnorodnych stylów życia nowoczesnych społeczeństw. Dotyczy to także elastyczności w projektowaniu programów studiów oraz metod uczenia się i nauczania.

Erasmus+

Unijny program na rzecz kształcenia, szkolenia, młodzieży i sportu obejmujący lata 2014–2020 (rozporządzenie (UE) nr 1288/2013).

Europejski Obszar Szkolnictwa Wyższego (European Higher Education Area – EHEA)

Europejski Obszar Szkolnictwa Wyższego (EHEA) został ustanowiony podczas konferencji ministrów (Budapeszt/Wiedeń) w marcu 2010 r., w dziesiątą rocznicę zainicjowania Procesu Bolońskiego. Europejski Obszar Szkolnictwa Wyższego, uwzględniający główne cele Procesu Bolońskiego wdrażane od jego powstania w 1999 r., ma służyć zapewnieniu bardziej porównywalnych, kompatybilnych, spójnych i atrakcyjnych systemów szkolnictwa wyższego w Europie.

Europejski system przenoszenia i akumulowania osiągnięć (ECTS)

System zorientowany na osobę uczącą się służący do gromadzenia i przenoszenia osiągnięć (punktów zaliczeniowych), oparty na zasadzie przejrzystości procesów uczenia się, nauczania i oceniania. Jego celem jest ułatwienie projektowania, realizacji, monitorowania i ewaluacji programów studiów oraz mobilności studentów przez przenoszenie osiągnięć (punktów zaliczeniowych), uznawanie okresów uczenia się oraz kwalifikacji.

Europejski system przenoszenia osiągnięć w kształceniu i szkoleniu zawodowym (ECVET)

Celem ECVET jest umożliwienie przenoszenia, uznawania i gromadzenia efektów uczenia się, w celu uzyskania kwalifikacji. Jest to system zdecentralizowany, opierający się na dobrowolnym uczestnictwie państw członkowskich i stron zainteresowanych kształceniem zawodowym, z poszanowaniem przepisów i regulacji krajowych. System udostępnia ramy metodyczne do opisywania kwalifikacji w kategoriach jednostek efektów uczenia się, co pozwala państwom członkowskim posiadającym różne systemy kształcenia i ramy kwalifikacji na przyznawanie punktów (potwierdzanie osiągnięć), które mogą być przenoszone. ECVET został utworzony w oparciu o umowy partnerskie dotyczące przejrzystości kwalifikacji i wzajemnego zaufania interesariuszy (ECVET, 2010).

Europejska Rama Kwalifikacji (ERK) dla uczenia się przez całe życie

Wspólny europejski instrument odniesienia, który umożliwia państwom Unii Europejskiej porównywanie swoich systemów kwalifikacji. Ramy te zostały przyjęte przez

Parlament Europejski i Radę UE 23 kwietnia 2008 r. W ramach ERK (ang. EQF) stosuje się osiem poziomów odniesienia opartych na efektach uczenia się, które zostały zdefiniowane w kategoriach wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych. Punkt ciężkości został przeniesiony z procesu kształcenia (długość procesu, rodzaj instytucji kształcącej) na efekt (rezultaty), czyli to, co osoba posiadająca określone kwalifikacje rzeczywiście wie i jest w stanie zrobić. Dzięki temu kwalifikacje są bardziej czytelne i zrozumiałe w poszczególnych państwach i systemach Unii Europejskiej.

Kandydat niezależny (free mover)

Student uczestniczący w mobilności w celu uzyskania osiągnięć (punktów zaliczeniowych), który nie uczestniczy w programie wymiany studentów (na przykład w programie Erasmus+). Kandydat niezależny samodzielnie wybiera instytucję przyjmującą i organizuje swoją mobilność w celu uzyskania osiągnięć w tej instytucji.

Katalog przedmiotów

Katalog przedmiotów zawiera szczegółowe, zrozumiałe i aktualne informacje na temat kształcenia w danej instytucji (informacje ogólne na temat instytucji, jej zasobów i oferowanych usług oraz informacje dotyczące programów kształcenia i poszczególnych komponentów edukacyjnych). Informacje te należy udostępnić studentom przed rozpoczęciem przez nich nauki lub w trakcie studiów w celu umożliwienia im dokonania właściwych wyborów i jak najefektywniejszego wykorzystania czasu. Katalog przedmiotów powinien być zamieszczony na stronie internetowej uczelni i zawierać takie informacje jak nazwa modułu/przedmiotu w języku narodowym

(lub regionalnym, jeśli dotyczy) i w języku angielskim, tak by wszystkie zainteresowane strony miały do niego łatwy dostęp. Instytucja sama decyduje o formacie katalogu oraz kolejności zamieszczanych w nim informacji. Katalog powinien być opublikowany na tyle wcześnie, aby studenci mieli czas na podjęcie decyzji związanych z ich planami edukacyjnymi.

Kompetencje społeczne

Według Europejskich Ram Kwalifikacji kompetencje społeczne oznaczają zdolność stosowania wiedzy, umiejętności i zdolności osobistych, społecznych lub metodologicznych wykazywaną w pracy lub nauce oraz w karierze zawodowej i osobistej. W kontekście Europejskich Ram Kwalifikacji kompetencje społeczne określane są w kategoriach odpowiedzialności i autonomii.

Rozwijanie kompetencji społecznych jest celem wszystkich programów kształcenia. Kompetencje społeczne są rozwijane w ramach wszystkich przedmiotów i oceniane na różnych etapach programu studiów. Niektóre kompetencje społeczne są związane z dziedziną kształcenia/kierunkiem studiów (specyficzne dla danej dziedziny/kierunku), a inne są ogólne (wspólne dla każdego programu kształcenia). Rozwijanie kompetencji społecznych odbywa się w sposób zintegrowany przez cały czas trwania programu studiów.

Komponent edukacyjny

Samodzielny, formalnie wyodrębniony składnik procesu kształcenia, oparty na efektach uczenia się/kształcenia (taki jak np.: przedmiot, moduł, praktyka zawodowa).

Krajowe ramy kwalifikacji (KRK)

Narzędzie służące do klasyfikowania kwalifikacji według zestawu kryteriów przyjętego dla poszczególnych poziomów osiągnięć w uczeniu się. Celem tego narzędzia jest integracja i koordynacja krajowych podsystemów kwalifikacji oraz poprawa przejrzystości, dostępności, możliwości kontynuowania kształcenia i uzyskiwania kwalifikacji, jak również podnoszenie jakości kwalifikacji w odniesieniu do rynku pracy i społeczeństwa obywatelskiego (zalecenie Rady UE 2012/C 398/01).

Krajowe ramy kwalifikacji obejmują wszystkie kwalifikacje – lub wszystkie kwalifikacje w szkolnictwie wyższym, w zależności od polityki danego państwa – objęte danym systemem edukacji. Przedstawiają, czego można oczekiwać od osób posiadających kwalifikację na danym poziomie w zakresie wiedzy i jej zrozumienia oraz umiejętności (efektów uczenia się). Określają także, w jaki sposób kwalifikacje w ramach systemu łączą się, to znaczy, jak osoby uczące się mogą „przemieszczać się” pomiędzy kwalifikacjami w systemie edukacji i kwalifikacji.

Krajowe ramy kwalifikacji opracowują właściwe organy publiczne w danym kraju we współpracy z wieloma interesariuszami – w tym z instytucjami szkolnictwa wyższego, studentami, pracownikami i pracodawcami.

Kryteria oceniania (weryfikacji efektów uczenia się)

Opisy oczekiwań wobec osoby uczącej się oraz poziomu, na jakim oczekiwania te powinny zostać spełnione. Opisy te mają wykazać, w jakim stopniu zostały osiągnięte efekty uczenia się.

Metody i kryteria oceniania przewidziane dla danego komponentu edukacyjnego muszą być dla niego odpowiednie i zgodne z efektami kształcenia oraz ze zrealizowanymi zajęciami edukacyjnymi.

Kształcenie formalne

Kształcenie, które odbywa się w ramach stworzonych przez instytucję edukacyjną lub szkoleniową, ma wyodrębnioną strukturę (w sensie określenia celów edukacyjnych, ram czasowych i niezbędnych zasobów) i prowadzi do zdobycia określonej kwalifikacji (dyplomu/świadectwa). Z punktu widzenia osoby uczącej się kształcenie formalne jest zamierzone.

Kształcenie pozaformalne

Uczenie się, które odbywa się poprzez zaplanowane działania (w sensie określenia celów edukacyjnych i ram czasowych) i które przewiduje pewną formę pomocy udzielanej osobie uczącej się (np. dzięki relacjom uczeń-nauczyciel); może ono obejmować programy służące nabywaniu umiejętności zawodowych, czy też nabywaniu przez osoby dorosłe lub osoby przedwcześnie kończące naukę podstawowych kompetencji. Popularne przykłady uczenia się pozaformalnego to: szkolenia w miejscu pracy, dzięki którym przedsiębiorstwa

uaktualniają i podnoszą umiejętności swoich pracowników (np. umiejętności w dziedzinie technologii informacyjno-komunikacyjnych), usystematyzowane uczenie się przez internet (np. korzystanie z otwartych zasobów edukacyjnych), a także kursy prowadzone przez organizacje działające na rzecz społeczeństwa obywatelskiego.

Kształcenie zorientowane na studenta (*Student-Centred Learning*)

Podejście dydaktyczne charakteryzujące się innowacyjnymi metodami nauczania, którego celem jest promowanie uczenia się opartego na stałym komunikowaniu się studenta/osoby uczącej się z nauczycielem i w ramach którego studenci są traktowani jako strona aktywnie angażująca się w proces kształcenia, przez co rozwijają umiejętności uniwersalne, takie jak umiejętność rozwiązywania problemów czy umiejętność krytycznego i refleksyjnego myślenia (ESU, 2010).

Kształcenie w miejscu pracy (*work-based learning*)

Kształcenie prowadzone przez szkołę wyższą lub inną instytucję kształcącą, zwykle pod nadzorem osoby z danego przedsiębiorstwa oraz nauczyciela zawodu spoza tego przedsiębiorstwa (Scottish Funding Council, 2015).

Kwalifikacja

Dyplom lub inne świadectwo wydane przez właściwy organ i potwierdzające pomyślne ukończenie uznawanego programu kształcenia.

Masowe otwarte kursy online (MOOCs)

Kursy dostępne dla każdego, na które można się bezpłatnie zapisać i które są realizowane on-line, zwykle z wykorzystaniem wsparcia koleżeńskiego osób uczących się lub wsparcia automatycznego ze strony systemu. Liczba uczestników kursów typu MOOCs jest często bardzo duża.

Metody oceniania (weryfikacji efektów uczenia się)

Zbiór różnorodnych form oceniania postępów osoby uczącej się i weryfikacji osiągania zamierzonych efektów uczenia się związanych z danym komponentem edukacyjnym (pisemne, ustne, praktyczne sprawdziany/testy/egzamin, projekty, występy, prezentacje, portfolio itp.).

Mobilność edukacyjna

Za mobilność edukacyjną uznaje się zwykle mobilność fizyczną, w ramach której osoba ucząca się/student przenosi się do instytucji w innym kraju, aby tam zrealizować część programu kształcenia lub jego całość. Zwykle mobilność taka odbywa się w ramach zaplanowanych i zorganizowanych programów wymiany. Uczelnia wysyłająca formalnie uznaje osiągnięcia uzyskane przez daną osobę podczas takiej mobilności.

Często ma również miejsce mobilność „kandydatów niezależnych”, która zależy od ich indywidualnej inicjatywy.

Oprócz mobilności fizycznej, osoby uczące się mają coraz większe możliwości udziału w mobilności wirtualnej. Mobilność wirtualna może odbywać się w ramach zorganizowanych (wspólnych) programów kształcenia lub w ramach uniwersytetów otwartych, otwartych zasobów

edukacyjnych, masowych otwartych kursów online lub innych kursów e-learningowych.

Mobilność celu uzyskania osiągnięć (ang. *credit mobility*)

Mobilność studenta uczestniczącego w programie wymiany, przebywającego w uczelni przyjmującej w ustalonym okresie, w którym może on realizować wybrane komponenty edukacyjne (przedmioty/moduły). Jego osiągnięcia wyrażone w punktach zaliczeniowych zostaną przeniesione do uczelni macierzystej.

Mobilność w celu uzyskania dyplomu (ang. *degree mobility*)

Mobilność edukacyjna, której celem jest uzyskanie kwalifikacji (dyplomu), nawet jeśli tylko część programu kształcenia jest realizowana za granicą np. w ramach wspólnych studiów, w tym programu studiów prowadzącego do uzyskania wspólnego dyplomu (projekt „Mapping University Mobility”, 2015).

Mobilność wirtualna

Transgraniczny e-learning tj. udział studenta w kursach na odległość oferowanych przez instytucję szkolnictwa wyższego z zagranicy. Mobilność wirtualna może być pomocna w promowaniu i uzupełnianiu mobilności fizycznej. Może też odgrywać ważną rolę w strategii umiędzynarodowienia danej instytucji (projekt „Mapping University Mobility”, 2015).

Moduł¹⁰

Komponent edukacyjny w takim programie kształcenia, w którym każdemu z komponentów przypisano jednakową liczbę punktów zaliczeniowych lub ich wielokrotność.

¹⁰ Definicję modułu zawężono tutaj jedynie do aspektu wielokrotności punktów ECTS, ale termin ten oznacza także „komponent edukacyjny” podobnie jak w polskim prawie o szkolnictwie wyższym (przedmiot lub zbiór przedmiotów).

N

Nakład pracy

Szacowany czas potrzebny przeciętnie osobie uczącej się do osiągnięcia wszystkich efektów uczenia się w ramach danego komponentu edukacyjnego, obejmujący pracę własną oraz czas potrzebny do udziału we wszystkich zajęciach przewidzianych programem, takich jak wykłady, seminaria, projekty, praktyka. Czas ten liczony jest dla warunków kształcenia formalnego na studiach stacjonarnych. Przypisanie 60 punktów zaliczeniowych nakładowi pracy związanemu z pełnym wymiarem godzin w trakcie jednego roku akademickiego jest często przyjmowane jako zasada w regulacjach krajowych. W większości przypadków nakład pracy studenta waha się od 1 500 do 1 800 godzin w roku akademickim, co oznacza, że jeden punkt zaliczeniowy odpowiada 25–30 godzinom pracy. Chodzi tutaj o typowy (przeciętny) nakład pracy potrzebny do osiągnięcia efektów uczenia, natomiast rzeczywisty nakład pracy może być różny w przypadku poszczególnych studentów.

O

Okno mobilności

Okno mobilności to okres studiów zarezerwowany dla międzynarodowej mobilności studentów, który jest włączony do programu studiów (Ferencz i in., 2013 r.).

Osoba ucząca się

Osoba biorąca udział w procesie uczenia się (kształcenie formalne i pozaformalne oraz uczenie się nieformalne). Studenci są osobami uczącymi się, zaangażowanymi w formalny proces uczenia się.

Otwarte zasoby edukacyjne (OER)

Materiały w formie cyfrowej udostępniane powszechnie i bezpłatnie nauczycielom, uczniom, studentom i osobom uczącym się

samodzielnie do wykorzystywania i przetwarzania na potrzeby nauczania, uczenia się bądź badań naukowych; składają się na nie: treści kształcenia, oprogramowanie pozwalające tworzyć, wykorzystywać i rozpowszechniać treści oraz darmowe licencje potrzebne do ich wykorzystania; otwarte zasoby edukacyjne (OER) obejmują także skumulowane zasoby cyfrowe, które można modyfikować i które przynoszą pożytek bez ograniczania możliwości korzystania z nich przez innych.

P

Porozumienie o programie studiów/praktyki

Formalne porozumienie trzech stron, których dotyczy mobilność – studenta, uczelni wysyłającej i uczelni przyjmującej (lub organizacji/ przedsiębiorstwa przyjmującego) – którego celem jest ułatwienie zorganizowania, zrealizowania i uznania mobilności odbywanej w celu przeniesienia osiągnięć. Trzy strony podpisują porozumienie przed rozpoczęciem okresu mobilności; ma ono służyć jako potwierdzenie dla studenta, że osiągnięcia i przypisane im punkty zaliczeniowe uzyskane w trakcie mobilności zostaną przeniesione.

Praktyka (zawodowa) jako element kształcenia

Zaplanowany okres zdobywania doświadczenia poza instytucją kształcąca (na przykład w miejscu pracy) w ramach realizowanego programu studiów, podczas którego studenci mają możliwość rozwinięcia określonych umiejętności, poszerzenia wiedzy lub podniesienia kompetencji społecznych.

Program kształcenia¹¹

Opis efektów kształcenia wraz z opisem procesu kształcenia, prowadzącego do osiągnięcia tych efektów, definiujący wymogi uzyskania kwalifikacji w wyniku ukończenia studiów pierwszego, drugiego lub trzeciego stopnia.

Program studiów

Uporządkowany chronologicznie zbiór komponentów edukacyjnych, prowadzących do uzyskania przez studentów efektów kształcenia przewidzianych programem kształcenia.

Progresja

Proces umożliwiający osobom uczącym się przechodzenie z jednego etapu kształcenia prowadzącego do uzyskania określonej kwalifikacji do następnego oraz uzyskanie dostępu do programów kształcenia prowadzących do uzyskania kwalifikacji na poziomie wyższym niż już posiadane.

Przedmiot

Samodzielny, formalnie wyodrębniony składnik procesu kształcenia, oparty na efektach kształcenia. Powinien posiadać spójny i wyraźnie określony zbiór efektów kształcenia, zdefiniowane zajęcia osadzone w czasie trwania programu studiów, a także odpowiednie kryteria weryfikacji efektów kształcenia.

Przypisywanie punktów zaliczeniowych

Proces przyporządkowywania punktów zaliczeniowych ECTS kwalifikacjom, programom studiów lub pojedynczym komponentom edukacyjnym. Punkty zaliczeniowe

przyporządkowuje się pełnym kwalifikacjom lub programom kształcenia zgodnie z przepisami krajowymi lub praktyką krajową oraz w odniesieniu do krajowych lub europejskich ram kwalifikacji. Punkty przypisuje się komponentom edukacyjnym, takim jak przedmioty, prace dyplomowe, nauka w miejscu pracy i praktyki zawodowe, uznając za podstawę przypisanie 60 punktów zaliczeniowych do pełnego roku akademickiego. Liczba przypisanych punktów ECTS jest uzależniona od szacowanego nakładu pracy niezbędnego do osiągnięcia zakładanych efektów uczenia się dla każdego komponentu edukacyjnego lub odpowiednio całego programu studiów.

Przyznawanie punktów zaliczeniowych

Formalne przyznanie studentom i innym osobom uczącym się punktów zaliczeniowych przypisanych do kwalifikacji (dyplomu) lub komponentów edukacyjnych, jako potwierdzenia osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia. Władze krajowe powinny określić, które instytucje mają prawo do przyznawania punktów zaliczeniowych ECTS. Punkty są przyznawane poszczególnym studentom po zrealizowaniu przez nich wymaganych zajęć i potwierdzeniu osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia. Jeżeli studenci (lub inne osoby uczące się) osiągnęli efekty kształcenia w ramach innych formalnych, pozaformalnych lub nieformalnych warunków uczenia się lub innych ram czasowych, to można im przyznać punkty zaliczeniowe po przeprowadzeniu walidacji efektów uczenia się.

¹¹ Termin w wersji oryginalnej „*degree programme*”. Nie obejmuje on studiów podyplomowych

Przenoszenie osiągnięć (punktów zaliczeniowych)

Przenoszenie osiągnięć to proces polegający na przyznawaniu studentom punktów zaliczeniowych ECTS w celu umożliwienia im gromadzenia osiągnięć i uzyskania kwalifikacji. Punkty zaliczeniowe ECTS przyznane studentom w jednym programie studiów w danej instytucji można przenosić i gromadzić w celu nadania im innej kwalifikacji w tej samej lub innej instytucji. Przenoszenie osiągnięć ma kluczowe znaczenie dla mobilności studentów. Uczelnie i wydziały mogą zawierać odpowiednie porozumienia zapewniające automatyczne uznawanie i transfer osiągnięć (punktów zaliczeniowych).

Punkty zaliczeniowe ECTS obrazują ilość uczenia się mierzoną nakładem pracy studenta, potrzebną do osiągnięcia założonych efektów kształcenia. 60 punktów zaliczeniowych ECTS odpowiada efektom uczenia się i powiązanemu z nimi nakładowi pracy w pełnym roku akademickim lub w równoważnym okresie, zwykle obejmującym kilka modułów/przedmiotów, do których przypisuje się punkty (na podstawie efektów uczenia się i nakładu pracy). Punkty zaliczeniowe ECTS na ogół wyraża się w liczbach całkowitych.

R

Rama kwalifikacji dla Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego (QF-EHEA)

W obrębie Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego ramy kwalifikacji są określone na dwóch poziomach. Ramy nadrzędne (QF-EHEA) zostały przyjęte w 2005 r.; wszystkie państwa członkowskie zobowiązały się do opracowania spójnych z nimi krajowych ram kwalifikacji.

Krajowe ramy kwalifikacji dla szkolnictwa wyższego obejmują wszystkie kwalifikacje

uzyskiwane w ramach systemu szkolnictwa wyższego. Ramy te przedstawiają oczekiwane efekty kształcenia w odniesieniu do danej kwalifikacji oraz sposób, w jaki osoby uczące się mogą przechodzić od jednych kwalifikacji do innych.

Celem QF-EHEA jest odniesienie kwalifikacji zdobytych w ramach krajowego szkolnictwa wyższego do nadrzędnych europejskich ram kwalifikacji. W tych ramach kwalifikacje określa się według poziomów złożoności i trudności (licencjat, magisterium, doktorat).

W QF-EHEA identyfikuje się cztery główne stopnie studiów, które są opisywane za pomocą „deskryptorów dublińskich”. Deskryptory te są ogólnymi określeniami typowych osiągnięć i zdolności powiązanych z kwalifikacjami (dyplomami) dla każdego stopnia studiów. Dla studiów pierwszego i drugiego stopnia oraz dla krótkiego cyklu kształcenia wyznacza się także zakres punktów zaliczeniowych, które należy uzyskać.

S

Stopień studiów

Jednym z celów Deklaracji Bolońskiej z 1999 r. było „przyjęcie systemu kształcenia opartego na dwóch głównych stopniach: studiach pierwszego stopnia (*undergraduate*) i studiach drugiego stopnia (*graduate*)”. W 2003 r. do modelu bolońskiego dołączono studia doktoranckie jako studia trzeciego stopnia. W konsekwencji Europejski Obszar Szkolnictwa Wyższego zdefiniował hierarchię trzech stopni studiów na poziomie szkolnictwa wyższego (pierwszego stopnia, drugiego stopnia i trzeciego stopnia). Wszystkie kwalifikacje odnoszące się do szkolnictwa wyższego w Europejskim Obszarze Szkolnictwa Wyższego uzyskiwane są w obrębie tych trzech stopni studiów.

Student

Osoba ucząca się w ramach formalnego programu kształcenia w instytucji szkolnictwa wyższego. Uwaga: grupa robocza omówiła szczegółowo z interesariuszami kwestię tego, czy w niniejszym przewodniku należy mówić o „studentach” czy „osobach uczących się”. Z uwagi na ogólną tendencję uelastyczniania programów kształcenia uzgodniono, że w większości kontekstów preferowanym terminem jest „osoba ucząca się”. Stwierdzono jednak, że skoro większość systemów szkolnictwa wyższego oferuje formalne programy kształcenia adresowane do wyraźnie określonej grupy studentów, termin „student” będzie stosowany w odniesieniu do wszystkich osób uczących się w instytucjach szkolnictwa wyższego (osób studiujących stacjonarnie lub niestacjonarnie, uczestniczących w kursach na odległość, kursach odbywających się na uczelni lub w miejscu pracy, zdobywających kwalifikacje lub uczęszczających na pojedyncze komponenty edukacyjne).

Suplement do dyplomu

Suplement do dyplomu jest dokumentem dołączanym do dyplomu ukończenia studiów wyższych, zawierającym ustandaryzowany opis zakresu, poziomu, kontekstu, treści i statusu studiów ukończonych przez jego posiadacza. Jest on wydawany przez instytucje szkolnictwa wyższego zgodnie ze standardami uzgodnionymi przez Komisję Europejską, Radę Europy i UNESCO. Suplement do dyplomu wchodzi w skład zestawu dokumentów Europass zapewniających transparentność.

Zawiera on następujące części:

- informacje o posiadaczu dyplomu;
- informacje o dyplomie (kwalifikacji);
- informacje o poziomie wykształcenia;
- informacje o przebiegu kształcenia i uzyskanych wynikach;
- poświadczenie suplementu;

- informacje o krajowym systemie szkolnictwa wyższego (za który odpowiada sieć krajowych ośrodków ds. uznawalności akademickiej i informacji – NARIC);
- wszelkie stosowne informacje dodatkowe.

Absolwenci we wszystkich państwach uczestniczących w Procesie Bolońskim mają prawo do automatycznego i nieodpłatnego otrzymania suplementu do dyplomu sporządzonego w jednym z głównych języków europejskich.

Ścieżka kształcenia

Ścieżka kształcenia to droga wybierana przez osobę uczącą się, umożliwiająca jej stopniowe poszerzanie wiedzy i zdobywanie pożądaných kompetencji. Ścieżka kształcenia może być „oznakowana” wytycznymi instytucji i przepisami (włącznie z uznawaniem dotychczasowego kształcenia i doświadczenia), a różne ścieżki kształcenia mogą prowadzić do otrzymania tych samych kwalifikacji. Zasadniczo pojęcie „ścieżki kształcenia” podkreśla wybór dokonywany przez studenta dotyczący osiągnięcia zamierzonych celów uczenia się.

Tabela rozkładu ocen

Tabela rozkładu ocen przedstawia sposób stosowania skali ocen w danej instytucji krajowej lub zagranicznej, zarówno w ramach systemów opartych na swobodnym dostępie do kształcenia, jak i systemów prowadzących selekcję kandydatów. Tabele rozkładu ocen umożliwiają porównanie ze statystycznym rozkładem ocen w porównywalnej grupie studentów (grupie odniesienia) w innej instytucji. W tabelach przedstawiono statystyczny rozkład ocen pozytywnych (od zaliczających w górę) przyznawanych na każdym kierunku studiów w konkretnej instytucji.

U

Uczenie się nieformalne

Uczenie się będące wynikiem codziennej aktywności w pracy, w rodzinie lub w czasie wolnym. Nie jest zorganizowane ani usystematyzowane pod względem celów, czasu ani zasobów. Uczenie się nieformalne może być niezamierzone ze strony osoby uczącej się; przykładami efektów uczenia się nieformalnego są: umiejętności zdobyte w wyniku doświadczeń życiowych i zawodowych, umiejętność zarządzania projektami, umiejętności w dziedzinie technologii informacyjno-komunikacyjnych zdobyte w pracy, znajomość języków, umiejętności międzykulturowe uzyskane podczas pobytu w innym kraju, umiejętności w dziedzinie technologii informacyjno-komunikacyjnych zdobyte poza pracą zawodową, umiejętności zdobyte poprzez wolontariat, działalność kulturalną, sport, pracę z młodzieżą lub czynności wykonywane w domu, na przykład opieka nad dzieckiem (zalecenie Rady UE 2012/C 398/01).

Uczenie się przez całe życie

Wszelkie działania związane z uczeniem się podejmowane w ciągu całego życia, które służą podnoszeniu wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych w perspektywie osobistej, obywatelskiej, społecznej lub zawodowej (komunikat (2001) 678).

Do działań i inicjatyw przyczyniających się do uczenia się przez całe życie w sektorze szkolnictwa wyższego można zaliczyć główne programy kształcenia, kształcenie ustawiczne, zajęcia wieczorowe, specjalne programy dla osób uczących się w niepełnym wymiarze godzin, dostęp do bibliotek/zasobów instytucji szkolnictwa wyższego, kształcenie na odległość, kursy szkoleniowe, poradnictwo i usługi doradcze.

Uznawanie (uznanie akademickie)

Formalne potwierdzenie ważności kwalifikacji, dyplomów lub zaliczenia komponentów edukacyjnych uzyskanego w jednej (krajowej lub zagranicznej) instytucji szkolnictwa wyższego przez inną instytucję w celu umożliwienia studentom podjęcia dalszych studiów.

O uznanie akademickie można się także ubiegać na potrzeby podjęcia pracy naukowej w innej instytucji oraz w niektórych przypadkach na potrzeby podjęcia innego rodzaju pracy zawodowej na rynku pracy (uznanie akademickie do celów zawodowych). W Europejskim Obszarze Szkolnictwa Wyższego rozróżnia się trzy główne poziomy uznawania oraz związane z nimi instrumenty (zgodnie z zaleceniami Konwencji Lizbońskiej i Deklaracji Bolońskiej):

- I. uznawanie kwalifikacji, w tym dotychczasowego uczenia się i doświadczenia zawodowego, pozwalające na rozpoczęcie lub ponowne rozpoczęcie studiów wyższych;
- II. uznawanie okresów studiów realizowanych w wyniku mobilności studentów, przy czym jako główne narzędzie w tym zakresie służy ECTS (europejski system transferu i akumulacji osiągnięć);
- III. uznawanie pełnych kwalifikacji (dyplomów ukończenia studiów), przy czym suplement do dyplomu służy jako główne narzędzie w tym zakresie (Vlăsceanu i in., 2004).

Uznawanie efektów dotychczasowego uczenia się i doświadczenia

Walidacja efektów uczenia się uzyskanych przed wystąpieniem o walidację na drodze kształcenia formalnego, pozaformalnego lub nieformalnego uczenia się (zalecenie Rady UE 2012/C 398/01).

Uznawanie kształcenia pozaformalnego i nieformalnego uczenia się

Proces, w wyniku którego dana instytucja poświadcza, że efekty uczenia się osiągnięte w ramach kształcenia pozaformalnego lub nieformalnego uczenia się, zwalidowane przez inną instytucję, spełniają (niektóre lub wszystkie) wymogi określonego programu kształcenia, jego komponentu lub kwalifikacji.

Uznawanie kwalifikacji zawodowych

W dyrektywie 2005/36/WE ustanowiono przepisy obowiązujące państwa członkowskie UE dotyczące uzależnienia dostępu do zawodu regulowanego lub jego wykonywania od posiadania ściśle określonych kwalifikacji zawodowych. Dyrektywa stanowi, że przyjmujące państwo członkowskie uznaje, dla celów dostępu do tego zawodu i jego wykonywania, kwalifikacje zawodowe uzyskane w innym państwie członkowskim, które umożliwiają posiadaczowi wymienionych kwalifikacji wykonywanie w tym państwie tego samego zawodu.

Uznanie kwalifikacji zawodowych przez przyjmujące państwo członkowskie pozwala beneficjentom na podjęcie w tym państwie członkowskim zawodu, do którego posiadają kwalifikacje w rodzimym państwie członkowskim, oraz wykonywanie tego zawodu w przyjmującym państwie członkowskim na tych samych warunkach, jakie obowiązują obywateli przyjmującego państwa członkowskiego (dyrektywa 2005/36/WE).

Uznawanie osiągnięć (punktów zaliczeniowych)

Proces, w ramach którego dana instytucja poświadcza, że efekty uczenia się uzyskane i ocenione w innej instytucji wraz z przypisanymi im punktami zaliczeniowymi spełniają

(niektóre lub wszystkie) wymogi określonego programu, jego komponentu lub kwalifikacji.

Walidacja

Proces potwierdzania przez upoważniony organ, że dana osoba uzyskała efekty uczenia się zweryfikowane zgodnie z odpowiednimi standardami, obejmujący następujące cztery oddzielne etapy:

1. identyfikację konkretnych doświadczeń danej osoby (w czasie rozmowy z nią);
2. dokumentację służącą zaprezentowaniu doświadczeń danej osoby;
3. formalną weryfikację tych doświadczeń; oraz
4. poświadczenie wyników weryfikacji mogące skutkować nadaniem kwalifikacji pełnej lub częściowej (zalecenie Rady 2012/C 398/01).

Wspólny program studiów

Zintegrowany program kształcenia, skoordynowany i oferowany wspólnie przez różne instytucje szkolnictwa wyższego, umożliwiający otrzymanie podwójnego dyplomu, wielu dyplomów lub wspólnego dyplomu (EQAR, 2015).

Wykaz osiągnięć (zaliczeń)

Aktualny rejestr postępów studenta w nauce, zawierający: zrealizowane komponenty edukacyjne, liczbę przyznanych punktów zaliczeniowych ECTS i uzyskane oceny. Jest to dokument niezbędny do rejestrowania postępów oraz do uznawania osiągnięć w nauce, również w przypadku mobilności studentów. Większość instytucji opracowuje wykaz osiągnięć (zaliczeń), wykorzystując swoje bazy danych.

Z

Zapewnianie jakości

Proces lub zbiór procesów przyjęty na poziomie krajowym i instytucjonalnym w celu zapewniania jakości programów kształcenia i nadawanych kwalifikacji.

Zapewnianie jakości powinno gwarantować takie warunki kształcenia się, w których treść programów, możliwości uczenia się i baza dydaktyczna są dostosowane do realizacji celu. O zapewnianiu jakości często mówi się w kontekście ciągłego jej doskonalenia (tj. działań w zakresie zapewniania i poprawy).

Zasady progresji

Zbiór zasad określających warunki zdobywania kwalifikacji przez osoby uczące się i przechodzenia do kolejnych kwalifikacji.

Zaświadczenie o odbyciu praktyki

Dokument wydawany przez organizację przyjmującą/przedsiębiorstwo przyjmujące po ukończeniu przez studenta praktyki, do którego można dołączać inne dokumenty (np. referencje). Dokument ten służy zapewnianiu przejrzystości i ukazywaniu wartości doświadczenia zdobytego przez studenta podczas praktyki.

Załącznik 2

Przykłady: przeliczanie ocen

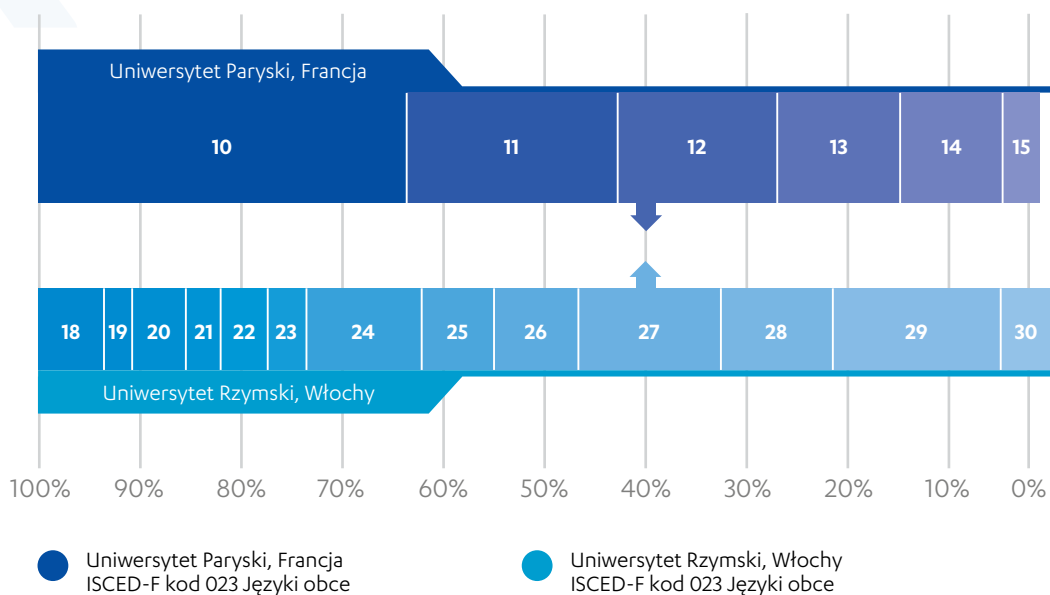

Przykłady przeliczania ocen¹²:

1 Przeliczenie ocen w oparciu o dwie tabele rozkładu ocen dotyczące dwóch grup odniesienia pochodzących z państw, w których stosuje się różne skale ocen:

Grupa odniesienia A z Włoch (Oceny zaliczające mieszczą się w przedziale od 18 do 30 cum laude) Grupa odniesienia/Kierunek studiów: Kod ISCED 023 Języki obce

Grupa odniesienia B z Francji (Oceny zaliczające mieszczą się w przedziale od 10 do 20) Grupa odniesienia/Kierunek studiów: Kod ISCED 023 Języki obce

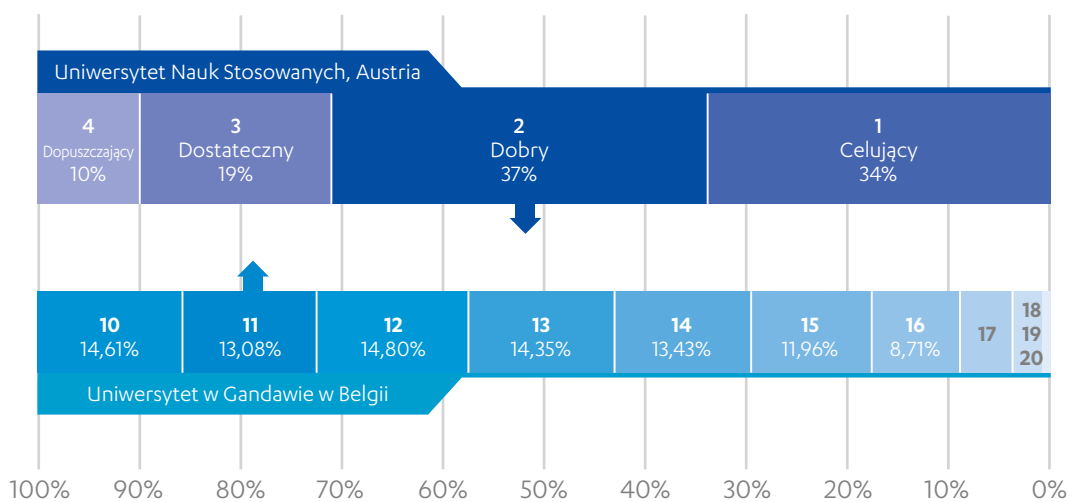
W tym przypadku zakresy procentowe ocen nakładają się na siebie. Uczelnia przyjmująca powinna była z wyprzedzeniem podjąć decyzję o tym, czy zastosowana zostanie minimalna, średnia, czy maksymalna ocena z nakładających się zakresów. Dlatego też, gdyby Uniwersytet Rzymski zdecydował z wyprzedzeniem, że zastosuje minimalną lub średnią wartość oceny, student otrzymałby ocenę 27, a gdyby uniwersytet zdecydował się na zastosowanie maksymalnej wartości oceny, oceną studenta byłoby 28.

¹² Więcej przykładów można znaleźć na stronach internetowych przewodnika dotyczącego ECTS.

2 Przeliczanie ocen w oparciu o dwie tabele rozkładu ocen dotyczące dwóch grup odniesienia pochodzących z państw, w których stosuje się różne skale ocen:

Uniwersytet Nauk Stosowanych w Vorarlbergu, Austria (Oceny zaliczające mieszczą się w przedziale od 1 do 4) Grupa odniesienia/Kierunek studiów: Kod ISCED 071 Nauki inżynierijsko-techniczne

Uniwersytet w Gandawie w Belgii (Oceny zaliczające mieszczą się w przedziale od 10 do 20) Grupa odniesienia/Kierunek studiów: Kod ISCED 071 Nauki inżynierijsko-techniczne

- Uniwersytet Nauk Stosowanych, Austria
Kod ISCED 071 Nauki inżynierijsko-techniczne
- Uniwersytet w Gandawie w Belgii
Kod ISCED 071 Nauki inżynierijsko-techniczne

17	5,15%	19	1,10%
18	2,55%	20	0,26%

W tym przykładzie ocena 2 (dobry) uzyskana na uczelni w Austrii zostałyby przeliczona na ocenę 13 na uczelni w Belgii. Ocenę 11 otrzymaną na uczelni w Belgii przeliczono by na ocenę 3 (dopuszczający) na uczelni w Austrii. W tym przypadku obie uczelnie zdecydowały się na stosowanie średniej wartości oceny, jeżeli zakresy procentowe ocen nakładają się na siebie.

Załącznik 3 Wykaz zalecanej literatury

Wykaz zalecanej literatury

Proces Boloński, powiązane dokumenty

Ramowa struktura kwalifikacji Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego; Grupa Robocza Procesu Bolońskiego ds. Ram Kwalifikacji, dokument opublikowany przez Ministerstwo Nauki, Technologii i Innowacji, Kopenhaga, luty 2005: http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/documents/050218_QF_EHEA.pdf

Seminarium bolońskie, „Using Learning Outcomes”, Edynburg, 1–2 lipca 2004 r.: <http://www.ehea.info/article-details.aspx?ArticleId=119>

Bologna Framework and Certification (2008): http://www.ehea.info/Uploads/QF/Bologna_Framework_and_Certification_revised_29_02_08.pdf

Komunikat z Berlina (Realising the European Higher Education Area. Komunikat z konferencji ministrów odpowiedzialnych za szkolnictwo wyższe, która odbyła się w Berlinie dnia 19 września 2003 r.): http://www.ehea.info/Uploads/about/Berlin_Communique1.pdf

Komunikat z Bukaresztu (Making the Most of Our Potential: Consolidating the European Higher Education Area, Komunikat z konferencji ministrów odpowiedzialnych za szkolnictwo wyższe, która odbyła się w Bukareszcie w dniach 26–27 kwietnia 2012 r.): [http://www.ehea.info/Uploads/\(1\)/Bucharest%20Communique%202012\(1\).pdf](http://www.ehea.info/Uploads/(1)/Bucharest%20Communique%202012(1).pdf)

Europejskie standardy i wskazówki dotyczące zapewniania jakości kształcenia w EOSW: <http://www.ehea.info/news-details.aspx?ArticleId=355>

Europejskie podejście do zapewniania jakości wspólnych studiów: <https://eqar.eu/projects/joint-programmes.html>

Raport Grupy Roboczej ds. Reform Strukturalnych, Grupa Robocza ds. Reform Strukturalnych, Strasburg, Bruksela, Watykan, Warszawa, 8 grudnia 2014 r.: http://www.ehea.info/Uploads/SubmittedFiles/12_2014/154923.pdf

Oficjalne dokumenty Unii Europejskiej

Zalecenie Rady UE (2012/C 398/01) z dnia 20 grudnia 2012 r. w sprawie walidacji uczenia się pozaformalnego i nieformalnego: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:398:0001:0005:EN:PDF>

Komunikat (COM 2001 678) Komisji z dnia 21 listopada 2001 r.:
Urzeczywistnianie europejskiego obszaru uczenia się przez całe życie: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2001:0678:FIN:EN:PDF>

Dyrektywa (2005/36/WE) Parlamentu Europejskiego i Rady UE z dnia 7 września 2005 r. w sprawie uznawania kwalifikacji zawodowych: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:02005L0036-20140117&from=EN>

Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady UE z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie ustanowienia europejskich ram kwalifikacji dla uczenia się przez całe życie: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008H0506\(01\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008H0506(01)&from=EN)

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady UE (nr 1288/2013) z dnia 11 grudnia 2013 r. ustanawiające „Erasmus+”: unijny program na rzecz kształcenia, szkolenia, młodzieży i sportu: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:347:0050:0073:EN:PDF>

Strony internetowe i przydatne łącza

Sieć ENIC-NARIC: <http://www.enic-naric.net/>

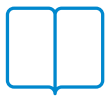
Dokument okazjonalny Europejskiego Stowarzyszenia Uniwersytetów (EUA) w sprawie masowych, otwartych kursów online (MOOC):
http://www.eua.be/Libraries/Publication/MOOCs_Update_January_2014.sflb.ashx

Get to know ECVET better: Questions and Answers, Bruksela, (2011):
<http://www.ecvet-team.eu/en/system/files/documents/14/questions-answers-about-ecvet-21/04/2010.pdf>

Glosariusz opracowany przez Scottish Funding Council:
<http://www.sfc.ac.uk/housekeeping/glossary/glossary.aspx>

Europejski system akumulowania i przenoszenia osiągnięć w kształceniu i szkoleniu zawodowym (ECVET): http://ec.europa.eu/education/policy/vocational-policy/ecvet_en.htm

UNESCO (2014), ISCED: Międzynarodowa standardowa klasyfikacja kształcenia: <http://www.uis.unesco.org/Education/Pages/international-standard-classification-of-education.aspx>

Literatura

Bergan, S. (2007) *Qualifications – Introduction to a concept* (Council of Europe higher education series No.6): <https://book.coe.int/eur/en/highereducation-and-research/3794-qualifications-introduction-to-a-conceptcouncil-of-europe-higher-education-series-no6.html>

Bergan, S., Rauhvargers, A. (red.) (2005) *Standards for recognition: the Lisbon recognition convention and its subsidiary texts* (Council of Europe higher education series No. 3): http://www.coe.int/t/dg4/highereducation/resources/heseries_en.asp

Biggs, J. (2003) *Aligning teaching for constructing learning. Higher Education Academy*: <https://www.heacademy.ac.uk/aligning-teaching-constructing-learning>

Bingham, J. (1999) *Guide to Developing Learning Outcomes*

Cedefop (2009) *European guidelines for Validating Non-formal and Informal learning*. Luksemburg: http://www.cedefop.europa.eu/EN/Files/4054_en.pdf

Cedefop (2011) *Using learning outcomes: European Qualifications Framework Series*. Note 4: http://www.cedefop.europa.eu/EN/Files/Using_learning_outcomes.pdf

Colucci, E., Davies, H., Korhonen, J., Gaebel, M. (2012) *Mobility: Closing the gap between policy and practice*. Europejskie Stowarzyszenie Uniwersytetów, Bruksela: http://www.maunimo.be/images/Oslo/eua%20maunimo_web.pdf

Euridyce (2012) *Recognition of Prior Non-Formal and Informal Learning in Higher Education. Overview*: <http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/focus-on/152.pdf>

Ferencz, L., Hauschildt, K., Garam, I. (red.) (2013) *Mobility Windows: From Concept to Practice*, Bonn: Lemmens Medien GmbH (ACA Papers on International Cooperation in Education): http://www.aca-secretariat.be/fileadmin/aca_docs/images/members/ACA_2013_Mobility_windows.pdf

Gosling, D. i Moon, J. (2002) *How to use learning outcomes and assessment criteria* (wydanie trzecie) Londyn: (SEEC): [http://www.aec-music.eu/userfiles/File/goslingmoon-learningoutcomesassessmentcriteria\(2\).pdf](http://www.aec-music.eu/userfiles/File/goslingmoon-learningoutcomesassessmentcriteria(2).pdf)

Hunt, E. S., Bergan, S. (red.) (2010) *Developing attitudes to recognition. Substantial differences in an age of globalisation*, Strasbourg: Wydawnictwo Rady Europy. Council of Europe Higher Education Series nr 13

Lockhoff, J., Wegejis, B., Durkin, K., Wagenaar, R., González, J., Dalla Rosa, L., Gobbi, M. (2011) *A guide to formulating degree programme profiles. Including programme competences and programme learning outcomes*. University of Deusto: <http://core-project.eu/documents/Tuning%20G%20Formulating%20Degree%20PR4.pdf>

Moon, J. (2002) *The Module and Programme Development Handbook*. London: Kogan Page Limited: http://books.google.co.uk/books?id=1uKQAgAAQBAJ&printsec=frontcover&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

Moon, J. (2004) *Linking levels, learning outcomes and assessment criteria*. Edinburgh: http://www.ehea.info/Uploads/Seminars/040701-02Linking_Levels_plus_ass_crit-Moon.pdf

Moon, J. (2004) *Some thoughts on learning outcomes – their roles and use in higher education in the UK*. Slajdy z prezentacji przedstawionej na seminarium „Using Learning Outcomes”, Edynburg: <http://www.ehea.info/Uploads/Seminars/04070102Moon.pdf>

Vlăsceanu L., et al. (2004) *Quality Assurance and Accreditation: A Glossary of Basic Terms and Definitions. Papers on Higher Education*, UNESCOPEPES: http://siteresources.worldbank.org/INTAFRREGTOPEIA/Resources/UNESCO_Glossary_of_QA_and_Accreditation.pdf

✓ — Wyniki projektów:

✓ — Projekt „Competences in Education and Recognition” (CoRe):
http://www.core-project.eu/

EAR Manual (przewodnik po uznawalności w Europejskim Obszarze Szkolnictwa Wyższego) – projekt „European Area of Recognition”:
http://www.eurorecognition.eu/manual/

Projekt EMQT (Erasmus Mobility Quality tools), współfinansowany z budżetu unijnego programu „Uczenie się przez całe życie”: <https://lirias.kuleuven.be/handle/123456789/403903>

Projekt „Europejski System Przeliczania Ocen” (EGRACONS), współfinansowany z budżetu unijnego programu „Uczenie się przez całe życie”: <http://egracons.eu/>

Przewodnik po uznawalności dla szkół wyższych w Europejskim Obszarze Szkolnictwa Wyższego: <http://eurorecognition.eu/Manual/EAR%20HEI.pdf>

Projekt „Joint Degrees from A to Z”, współfinansowany z budżetu unijnego programu Erasmus Mundus: <http://www.nuffic.nl/en/expertise/jdaz>

Projekt „Mapping University Mobility” (MAUNIMO):
<http://www.maunimo.eu/index.php/the-maunimo-project>

Portal dotyczący wspólnych programów studiów prowadzony przez Europejskie Konsorcjum ds. Akredytacji (ECA), współfinansowany z budżetu unijnego programu Erasmus Mundus: http://ecahe.eu/w/index.php/Portal:Joint_programmes

„Praktyczny przewodnik tworzenia programów studiów zintegrowanych z okresem mobilności” – projekt MOCCA (Model podstawy programowej uwzględniającej okres studiów za granicą), współfinansowany z budżetu unijnego programu Socrates.

„Kształcenie zorientowane na studenta, zestaw narzędzi dla studentów, pracowników akademickich i instytucji szkolnictwa wyższego”, Bruksela, projekt Europejskiej Unii Studentów, współfinansowany z budżetu unijnego programu „Uczenie się przez całe życie”: <http://www.esu-online.org/resources/6068/Student-Centred-Learning-Toolkit/>

Projekt „Tuning Academy”: <http://tuningacademy.org/>

Publikacja sfinansowana z funduszy Komisji Europejskiej w ramach programu Erasmus+

Publikacja została wydana przy wsparciu finansowym Komisji Europejskiej. Publikacja odzwierciedla jedynie stanowisko jej autorów i Komisja Europejska oraz Narodowa Agencja Programu Erasmus+ nie ponoszą odpowiedzialności za jej zawartość merytoryczną.

Tytuł oryginału: ECTS Users' Guide

Tłumaczenie: GTC AMG sp. z o.o., Invenire Language Industries

Opracowanie merytoryczne i weryfikacja terminologiczna polskiej wersji językowej:

Jolanta Urbanikowa, Uniwersytet Warszawski
Tomasz Saryusz-Wolski, Politechnika Łódzka

Redakcja i korekta:

Małgorzata Członkowska-Naumiuk, FRSE
Beata Skibińska, FRSE

Skład i opracowanie graficzne: Piotr Konopka, FRSE

Druk: Omikron sp. z o.o.

© European Union, 2015

© for the Polish language edition:

Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, 2016

Przetłumaczono i opublikowano za zgodą Komisji Europejskiej. Pełną odpowiedzialność za polską wersję ponosi Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji

ISBN: 978-83-65591-02-9

Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji

Erasmus+

Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji

ul. Mokotowska 43,

00-551 Warszawa

tel.: 22 46-31-000

e-mail: kontakt@frse.org.pl

Z wyjątkiem celów komercyjnych, kopiowanie dozwolone pod warunkiem podania źródła.

PUBLIKACJA BEZPŁATNA

Warszawa 2016

Dowiedz się więcej ze strony:

ec.europa.eu/education/tools/ects_en.htm

Erasmus+